

79

Josep M. Rambla
Seminari d'Exercicis (EIDES)

EXERCICIS ESPIRITUALS
DE SANT IGNASI DE LOIOLA
Una relectura del text (5)

**EXERCICIS ESPIRITUALS
DE SANT IGNASI DE LOIOLA**
UNA RELECTURA DEL TEXT (5)

Josep M. Rambla, sj
Seminari d'Exercicis (EIDES)

I. NOTES INTRODUCTÒRIES SOBRE LA TERCERA I QUARTA SETMANES	3
1. El misteri pasqual	3
2. La pura gratuïtat	4
3. Elecció i via unitiva	5
4. La transformació afectiva	6
II. TERCERA SETMANA	7
1. Endinsar-se en la presència oculta de Déu	7
2. Primera contemplació	12
3. Segona contemplació	18
4. Del segon al setè dia	20
III. REGLES PER A ORDENAR-SE EN EL MENJAR PER A ENDAVANT	23
1. Regles per a viure més humanament	23
IV. QUARTA SETMANA	29
1. Experimentar el goig i la glòria del ressuscitat	29
V. ELS MISTERIS DE LA VIDA DE CRIST	39
1. Cap a una experiència personal del <i>Senyor</i>	39
NOTES	43

Josep M. Rambla. Jesuïta. Teòleg. Especialista en espiritualitat ignasiana. Estudia l'espiritualitat a partir de la inserció en un medi popular i en l'acció social. És autor entre d'altres de *Dios, la amistad y los pobres. La mística de Egide Van Broeckhoven* (Santander: Sal Terrae, 2007), de l'edició catalana dels *Exercicis Espirituals* (Barcelona: Proa, 1990) i de *El pelegrí. Autobiografia de sant Ignasi de Loiola* (Barcelona: Claret, 1991). També és l'autor dels quaderns de Cristianisme i Justícia: *Ignasi de Loiola, seglars i jesuïtes* (EIDES, núm. 48) i de la sèrie de quaderns sobre els *Exercicis Espirituals. Una relectura del text* (EIDES, núm. 53, 63, 72 i 74), entre altres.

Aquest quadern compta amb la col·laboració de la Direcció General d'Afers Religiosos del Departament de Governació i Relacions Institucionals

Generalitat de Catalunya
**Departament de Governació
i Relacions Institucionals**

Edita: Cristianisme i Justícia - Roger de Llúria, 13 - 08010 Barcelona
Tel. 93 317 23 38 - E-mail: info@fespinal.com - www.cristianismeijusticia.net
Imprimeix: Ediciones Rondas S.L. - Depòsit Legal: B 11005-2016
ISBN: 978-84-9730-374-3- ISSN: 2014-6531 - ISSN (virtual): 2014-6558

Edició: Anna Pérez i Mir - Traducció: Santi Torres Rocaginé
Revisió i correcció del text: M. del Mar Martínez Jaume
Maquetació: Pilar Rubio Tugas - Maig 2016

Protecció de dades: La Fundació Lluís Espinal li comunica que les seves dades estan registrades a un fitxer de nom BDGACIJ, titularitat de la Fundació Lluís Espinal. Només es fan servir per a la gestió del servei que li oferim i per mantenir-lo informat de les nostres activitats. Pot exercir els drets d'accés, rectificació, cancel·lació i oposició dirigint-se per escrit a c/ Roger de Llúria 13, 08010 Barcelona.

I. NOTES INTRODUCTÒRIES SOBRE LA TERCERA I LA QUARTA SETMANES

Una vegada que l'exercitant ha portat a cap l'elecció, semblaria que ja no queda res més a fer. Això no obstant, hi ha una raó objectiva per a passar a l'experiència de la tercera i la quarta setmanes.

1. EL MISTERI PASQUAL

Al principi dels Exercicis es recorda que la persona que s'exercita haurà de fer seu «el fonament vertader de la història» [EE 2,2]. I quina fidelitat a l'evangeli tindria una experiència espiritual que s'aturés a la porta del misteri pasqual? Per això, en l'anotació quarta, Ignasi diu que la tercera setmana dels Exercicis ha de tractar de «la passió de Crist nostre Senyor», i la quarta, de «la resurrecció i l'ascensió» [EE 4,3], és a dir, del misteri pasqual. Així doncs, en el moment d'entrar en la tercera setmana s'inicia l'experiència no solament de la contemplació de la passió, sinó

de tot el misteri pasqual. Això convé tenir-ho present en l'acompanyament per no deixar estroncat el procés al final de la tercera setmana, ja que mai no s'haurien de donar la tercera i la quarta setmanes per separat.

La contemplació del misteri pasqual en els Exercicis es justifica, però, no solament per la raó exposada, sinó per la seva importància com a confirmació de l'elecció. El misteri pasqual, la mort i la resurrecció de Crist, és el punt clau del missatge i de l'experiència cristiana, que es viu de manera sacramental, sobretot en el

baptisme i en l'eucaristia, i que es realitza existencialment en el viure veritablement cristià. Per això, en el moment culminant de l'elecció, els Exercicis ofereixen a l'exercitant la possibilitat de l'autenticació de l'experiència espiritual que ha anat vivint fins a aquell moment. L'exercitant que ha realitzat l'elecció i entra en la fase de confirmació es troba en una situació semblant a la de Simó, que després de confessar Jesús i de manifestar la seva adhesió a Ell, ha d'afrontar el més profund del misteri de Jesús, el Senyor (cf. Mc 8, 27-38). Per tant, en la identificació o la no identificació amb Crist mitjançant la contemplació, trobarà la confirmació de l'elecció, o potser descobrirà que es trobava en un error o que té la necessitat de seguir aprofundint en el procés de transformació personal en Crist, que Crist es vagi formant en ell

(cf. Ga 4,19). Per tant, les matèries de contemplació de la tercera i la quarta setmanes tenen continuïtat en relació amb les precedents, en la mesura que segueixen la seqüència dels passos de la vida de Jesús, però hi ha també discontinuïtat, ja que impliquen un salt cap al misteri cristològic d'Aquell que salva perdent-se, que viu morint, que estima essent abandonat..., que es manifesta des de l'ocultació...

En conseqüència, la tercera i la quarta setmanes són inseparables, perquè el Crucificat és el que venç i el que salva des de la creu, i el Ressuscitat és el mateix que està foradat per les llagues de la passió. Es tracta, doncs, d'una experiència de gran profunditat i d'un nou nivell espiritual fins a arribar a experimentar no solament el dolor, sinó el goig i l'alegria de Déu mateix.

2. LA PURA GRATUÏTAT

En la tercera setmana ens centrem en la icona de Crist que ha estat present al llarg dels Exercicis, però passem de ser «davant» Crist crucificat, a ser «amb Crist dolorós» i a «alegrar-me i gaudir intensament de tanta glòria i goig de Crist nostre Senyor».

Fins a aquest moment, les imatges que hem tingut han estat la de Crist en creu que mor per mi [cf. EE 53], en el primer exercici, i la del Senyor que se'ns mostra en néixer «per morir en creu» [EE 116], en la segona setma-

na. I al llarg de gairebé tots els dies ens ha acompanyat la pregària «Anima Christi», totalment impregnada de passió («sang», «passió», «llagues», etc.).

D'alguna manera, en la tercera setmana s'explicita més el que ja s'ha anat revelant al llarg de les setmanes anteriors i es concentra l'experiència cristocèntrica dels Exercicis. Aquesta tercera setmana és, això sí, inseparable de la quarta, sobre la Resurrecció. I, tanmateix, és important que la continuïtat

en relació amb la segona setmana no enfosqueixi la qualitat de l'experiència espiritual a la qual s'ordena la tercera setmana: «dolor amb Crist dolorós» [EE 203]. L'exercitant, ara doncs, es

perdrà en pura gratuïtat en el misteri pasqual, misteri de l'amor entregat i victoriós del Crucificat i Ressuscitat. «Ens trobem de ple en la via unitiva» (Santiago Arzubialde).

3. ELECCIÓ I VIA UNITIVA

Superada l'etapa purgativa de la primera setmana, en què l'exercitant ha sentit la misericòrdia del Pare en el centre de la seva vida i ha començat a recórrer el camí de la reciprocitat («el que he de fer» —EE 53—), que culminarà en la Contemplació per a assolir amor, la segona setmana és temps d'il·luminació mitjançant la contemplació de la vida i la paraula del Senyor, amb qui s'arriba a una certa identificació en la vida concreta. En aquesta identificació, que és ja inici de la via unitiva,¹ consisteix l'elecció, en la qual l'exercitant es troba i actua en el lloc de Crist. Per tant, l'elecció té un caràcter *kenòtic* i *crucificant* (ja que «Ell, que era de condició divina, [...] es féu obediènt fins a la mort, i una mort de creu»), tot i culminar en la Resurrecció («per això Déu l'ha exaltat»). En aquesta identificació cada vegada més gratuïta amb el Senyor es dóna, per tant, la confirmació de l'elecció [cf. EE 183,188].

3.1. Dues observacions

Cal fer dues observacions en relació amb la mistagògia pròpia de la tercera setmana. En primer lloc, el caràcter uni-

tiu de la tercera i la quarta setmanes explica el fet que Ignasi deixi una notable llibertat a l'exercitant en el temps i la manera de contemplar cada «misteri»: «qui es vulgui allargar més en la passió, [...] el qui vulgui més aviat abreujar la passió [...]» [EE 209:1,4]. Perquè per a la persona que ha progressat en la contemplació i la identificació amb Crist, es pot dir que ja «no hi ha camí».

En segon lloc, convé recordar, i precisament en aquesta setmana és potser encara més important fer-ho, que Ignasi proposa contemplar «misteris», no pròpiament *lectio divina*. És a dir, es fixa més en l'esdeveniment que en la lletra del relat evangèlic, encara que, naturalment, no se'n pot prescindir; és més, Jesús mateix és la Paraula. Així, Ignasi s'apropa més a la mistagògia de la litúrgia que celebra misteris que a la de la *lectio*.² D'aquesta manera es comprèn que hi hagi una certa distància respecte de la literalitat del text i, en canvi, una major aproximació a l'experiència de Pau (cf. Ga 2,20), a la profecia d'Isaïes (cants del servent) o a la mística medieval, que atén més al dolor i als sentiments de Crist (per exemple, sant Francesc, *Stabat Mater*...).

4. LA TRANSFORMACIÓ AFECTIVA

Tot el curs dels Exercicis és un llarg procés de conversió de l'afectivitat [cf. EE 1,21]. La segona setmana assenyalava un moment crucial de la relació amb Crist fins que l'exercitant es disposa a l'amistat de la tercera manera d'humilitat que el prepara per a l'elecció.

Si el que ha precedit la tercera setmana ha estat un procés lineal d'avenç fins al cim de l'amistat amb Crist, concretada en l'elecció, a partir d'aquest moment els Exercicis no avancen, sinó que més aviat aprofundeixen en l'adhesió afectiva al Senyor, per tal d'aconseguir una identificació amb el seu dolor i el seu goig. Les peticions pròpies i els punts específics d'aquestes setmanes són una guia excel·lent per a progressar en aquesta línia de la identificació afectiva amb Crist. Fixem-nos en l'autoritzada descripció del que comporta aquesta transformació afectiva:

«És la inclinació cap a una persona o cosa produïda per l'amor que es té vers ella. Un pot, llavors, arribar a enamorar-se de la persona, a elegir-la, a fer-la el centre dels seus sentiments. [...] Inclou una afecció efectiva i exerceix un gran influx en les potències. [...] Del fons de l'ésser d'una persona posseïda per l'afecció emergeixen impulsos i desigs que mouen la voluntat a favor del que s'estima. La voluntat, quan arriba a aquest estat, es troba "afectada i inclinada" [EE 16]; vol més allò que li agrada [EE 23, 127].»³

Una experiència així va conduir Ignasi al convenciment que «res no és tan transformador per a la persona com la identificació afectiva amb algú o amb alguna cosa». I aquesta identificació afectiva transforma la vida en la direcció de la «voluntat de Déu encarnada en el món».⁴

II. TERCERA SETMANA

Tots els Exercicis s'orienten a que Déu es comuniqui immediatament a l'exercitant i que d'aquesta manera es dugui a terme una íntima comunió; l'elecció serà l'expressió d'aquesta unió en la vida. Però el cor d'aquesta experiència és l'aliança, la nova aliança, que s'actualitza en l'eucaristia, memorial de la mort i la resurrecció de Crist. Per tant, la tercera i la quarta setmanes se situen en la perspectiva de la nova aliança, en la qual convergeix la via unitiva.

1. ENDINSAR-SE EN LA PRESENCIA OCULTA DE DÉU

1.1. Els primers passos de la tercera setmana

D'això se segueix que la tercera setmana, juntament amb la quarta, que constitueixen l'experiència del misteri pasqual (és a saber, la identificació plena amb el misteri de Crist), són la culminació de l'elecció, la confirmació, ja que l'elecció «és el fet de ser elegit» (Alex Lefrank), de compartir la vida de Crist. L'elecció roman com una constant implícita en tota l'experiència de la tercera i la quarta setmanes. Tanmateix, les matèries de les contempla-

cions ofereixen possibilitats diferents d'assimilació de les insondables riqueses del Misteri.⁵

1.1.1. Misericòrdia

L'itinerari d'aquesta setmana parteix de la presa de consciència del fet que el camí de l'exercitant té el seu origen en la misericòrdia de Déu i que tota la seva vida serà una vida de seguiment en la debilitat. Per això, el primer exercici connectarà la contemplació de la passió amb la condició pecadora de l'exercitant, amb tot el que la seva

vida inclou de responsabilitat personal i d'experiència de misericòrdia (cf. Rm 9,16). La petició, «pels meus pecats» [EE 193], expressa la causa de la passió, i també l'amor redemptor. Perquè la passió no és un esdeveniment pre-determinat des d'abans o des de fora, sinó condicionat pel fet de l'encarnació solidària del Fill en un món de mal i de pecat [cf. EE 116,2]; és conseqüència i expressió de l'amor. I si en la primera setmana la persona que s'exercita mira més el pecat que crucifica, ara contempla més el crucificat «per mi» [EE 203].

1.1.2. Eucaristia

L'eucaristia és com la transubstanciació de l'elecció. L'*epiclesi*, l'acció de l'Esperit, realitza la transformació del que fins ara ha estat només una disposició per al futur en una veritable oblació mitjançant la «passió» assumida en l'experiència espiritual d'aquesta tercera setmana. Això comportarà la renúncia a allò que no cau dins del camp del que s'ha elegit, una mort que s'anticipa en l'eucaristia, mort que és font de vida. La persona que ha fet l'elecció, que s'ha sentit cridada per un camí de seguiment que orienta tota la seva vida, pot dir:

«Aquesta forma de vida [cristiana] és el meu cos»; interpretació suggerida pel lloc mateix que la meditació del Sant Sopar ocupa en els Exercicis al principi de la tercera setmana, en el moment, per tant, en què l'exercitant acaba d'oferir a Déu el fruit de la seva elecció i comença a ser transformat per aquesta, en comprometre's en la passió que el conduirà a viure la vida resuscitada de Crist.»⁶

1.1.3. Lavatori

El lavatori expressa la *res del sacramentum* de l'eucaristia. Tota la contemplació de la passió serà el desenvolupament d'aquest amor humiliat i humil que s'anticipa en l'eucaristia, però que s'inicia rentant els peus. La *kénosi*, expressada verbalment en l'himne de Filipencs (Fl 2,6-11), es fa realitat en la passió com a amor i abaixament, un amor i un abaixament que seran *anamnesi* i *koinonia* reals, com ho és l'eucaristia de manera ritual. En el lavatori, l'exercitant comença a endinsar-se en la realitat de l'elecció com a identificació amb Crist en allò concret de la vida, que ha de ser sempre servei des de baix, com a camí de glòria.

1.2. Mística i política

1.2.1. Els Exercicis, pedagogia de solidaritat

Des del «Principi i fonament» l'exercitant, en connexió amb l'anotació cinquena, és convidat a orientar-se enfora de si mateix, a desenvolupar el dinamisme de la relació: «L'home és creat per a [...]». A aquesta proexistència, obertura més enllà d'un mateix, s'adrecen totes les coses, «perquè l'ajudin». El procés dels Exercicis és el de la relació amb el Déu del Regne, un Déu relacional: Crist en la creu pels meus pecats [cf. EE 53]; un Déu-Trinitat, solidari amb el gènere humà per a alliberar-lo [cf. EE 107,2]; un Crist que es fa home per mi [cf. EE 104] i que envia els seus servents i amics a ajudar [cf. EE 146,1-2]. La persona que s'exercita es va impregnant del seu esperit solidari en la relació amb

el Senyor, d'un Déu que es fa solidaritat humana, i el contempla en la seva humanitat ben posada en el context de la nostra societat. Ara, en la tercera setmana, es contempla «l'extrem» de la solidaritat (cf. Jn 13,1-17), centrant l'esperit en Crist dolorós, Crist aclapat, que passa pena per mi [cf. EE 203].

1.2.2. La compenetració de mística i política

Com a conseqüència de tot això, els Exercicis tenen dos components, el místic i el polític, aplegats en una unitat indissoluble.⁷

Però en la tercera setmana, com que Crist, en la passió, és la imatge més real del món en la seva història d'injustícia i de dolor, aquest caràcter compost de mística i política s'accentua... En la pràctica de la contemplació, cal integrar la contemplació del «tu» (místic) individual de Jesús amb la del «tu» (polític, sociològic) col·lectiu de la humanitat. La tradició cristiana ens ofereix bons exemples d'aquesta manera de contemplar. Així, per una banda, tenim una dimensió mística en Francesc d'Assís, en el Calvari i l'«estigmatització» del sant; en Teresa de Jesús, en Getsemani; en Joan de la Creu, en tota la seva vida —«Què vols com a premi? Patir»—. Per altra banda, hi ha també una dimensió política o social, que trobem en Francesc Xavier, a les missions; en Thomas More, en la resistència política; en Vicenç de Paül, amb els pobres; en Joan de Déu, amb els malalts; en l'Abbé Pierre, amb els sense sostre; en Kitamori, amb la seva teologia del dolor de Déu; en Moltmann, amb la seva teologia

del Déu crucificat; en Gustavo Gutiérrez, amb «parlar de Déu des del dolor de l'innocent»; en Etty Hillesum, en el camp de concentració «ajudant Déu»... La indignació en un món al revés, governat per la injustícia, expressa molt bé com la passió del món, en la qual contemplem la passió de Jesús, hauria de suscitar rebel·lió. Una rebel·lió que impulsa vers el compromís.

1.2.3. Profunditat d'aquesta integració

Una bona integració de les dues dimensions és una experiència espiritual de gran profunditat. Això no obstant, una temptació amb aparença de bé es podria deixar arrossegar per la superfície sociològica de la contemplació. Seria el cas de fer de la tercera setmana una meditació de tall periodístic, sota la «impressió» d'episodis o escenes horripilants que ens transmeten els mitjans de comunicació, però quedant-nos a la superfície... Una contemplació en profunditat del mal del món és gràcia que cal demanar i esperar amb senzillesa de cor i amb confiança, per tal de sentir el dolor de Crist, el dolor de Déu. D'una altra manera, en la tercera setmana es podria perdre altura i profunditat espiritual i mistagògica. Probablement, la profunditat d'aquesta experiència és una de les coses més significatives que el cristianisme com a religió pot aportar al món d'avui. I potser és una de les nostres assignatures pendents.

Em semblen inspiradors els elements que Carlos R. Cabarrús proposa per a la contemplació de la passió: 1. Jesús mor perquè sempre ha donat la vida; 2. Jesús ha merescut «aques-

ta mort» per la seva profecia i la seva contestació; 3. Considerar contínuament com la divinitat s'amaga, perquè no té el rostre que ens agradaria, sinó el d'un exclòs de la societat; 4. Jesús segueix morint en la humanitat; 5. També jo continuo col·laborant en la mort de Jesús; 6. La passió és l'horitzó lògic de la meua existència si segueixo Jesús.⁸

Així i tot, no hem d'oblidar el que molt encertadament sosté Darío Mollà: «Aquesta contemplació directa dels misteris de la passió del Senyor, i no cap altre tipus de reflexions i consideracions més o menys derivades d'aquests misteris, és el bàsic en la tercera setmana tal com Ignasi la concep i la planteja.»⁹

1.3. «La divinitat s'amaga»

Aquest és un punt dels Exercicis que ha generat una certa literatura i reflexió aquests darrers anys,¹⁰ alimentades per les dures experiències de les atrocitats del nostre món actual (Auschwitz i els gulags, als quals segueixen els Balcanes, Sudan, Síria...) i per una cultura en què la presència de Déu es fa opaca i és ignorada o negada per molts. Déu s'amaga, però no desapareix. El que passa és que Déu desborda els nostres conceptes i els nostres projectes *religiosos*, i «se'ns dona com a misteri, i d'aquesta manera, en un sentit molt específic, el seu "amagar-se" és també la seva revelació».¹¹ Per això Ignasi, en la quarta setmana, dirà que «la divinitat, que semblava amagar-se en la passió, apareix i es mostra ara tan miraculosament en la santíssima resurrecció» [EE 223].

1.3.1. Deus absconditus

Per tant, cal endinsar-se, amb l'ajuda de la gràcia, en la presència oculta de Déu, en el *Deus absconditus*; un Déu que se'ns revela com a Misteri i que ens convida a no buscar-lo solament en allò que nosaltres creiem obvi de Déu. És el Déu que experimenta Francesc quan entona el *Càntic de les criatures* (cec, malalt, fracassat, en un racó envoltat de rates); el que canta Joan de la Creu en la nit fosca, «la font que raja encara que sigui de nit»; el que beslluma Elie Wiesel en el camp de concentració, quan uns nens són brutalment penjats a la forca davant de la mirada de tots els presos, o el d'Etty Hillesum, quan, enmig del dolor i rebel·lant-s'hi en contra, percep que «la vida és bella».

1.3.2. El rostre desfigurat de l'Església

També cal destacar l'experiència de sentir la presència de Déu en l'Església en el seu conjunt, tot i el rostre desfigurat en moltes de les seves persones i institucions. En definitiva, hem de tenir la convicció profunda que «el món només creix mitjançant la creu» (Pierre Teilhard de Chardin) i que aquesta passa també per l'Església. Això no impedeix que part de la creu consisteixi en el deure seriós d'aportar crítica, autocrítica i compromís per ajudar l'Església, sempre en estat de reforma.

1.3.3. Continuïtat

El fet que la divinitat s'amagui, però que no desaparegui, fa que la tercera i la quarta setmanes no puguin aïllar-se l'una de l'altra. En la terce-

ra setmana, davant del calze, que repugna a la sensibilitat, s'experimenta «l'Abbà», l'àngel que consola, i Jesús s'abandona a la voluntat del Pare. I el «Déu meu, Déu meu» de la creu va acompanyat pel «Pare, a les teves mans confio el meu esperit». La quarta setmana és el «tercer dia», que va unit immediatament a la mort; una mort que no s'oblida, ja que es contempla el Ressuscitat amb les llagues, i que ens recorda que tot això, és a dir, la passió, havia de passar (cf. Lc 24,25-27). Aquesta experiència, rica i agraciada, dóna la raó a Santiago Arzubialde, quan, en relació amb aquest punt dels Exercicis, afirma: «La segona consideració d'Ignasi ens presenta ara el revers de la moneda. La creu és un moment privilegiat de l'automanifestació trinitària i lloc de trobada i comunió.»¹²

1.4. El pas a «patir»

1.4.1. La passió com a eclosió d'una existència

En la contemplació del naixement, els Exercicis proposen, en un dels seus punts, una visió global de l'existència de Jesús, que s'inicia en la seva mateixa aparició en el món (amb el seu naixement), i és un «viacrucis»: tota classe de patiments que, pas a pas, culminen en la creu, «per morir en creu» [EE 116]. Ara bé, al llarg de les contemplacions següents, s'insisteix en la pobresa, els oprobis i les humiliacions. En la tercera setmana reapareix el patiment, però com un pas més enllà del fer. Per tant, el dolor, el patiment de Jesús, travessa la seva existència, i la creu és el cim d'aquest camí.

1.4.2. La seqüència o escala de sentir-fer-patir

Una sensibilitat evangelitzada és la base d'una acció a l'estil de Crist, del seguiment, però aquest condueix inevitablement al conflicte amb el «món» i al patiment de la creu. Per això no n'hi ha prou de «fer», sinó que m'he de preguntar «què he de fer i patir per ell» [EE 197]. L'exercitant que ha assumit ja una decisió ha de disposar-se a la renúncia dolorosa que implica optar per alguna cosa i privar-se d'altres; però a més a més, la mateixa opció abraçada pot portar a situacions veritablement «crucificants», tant en el matrimoni i la família, com en la vida religiosa i sacerdotal, en els negocis i en la vida laboral, etc. Aquesta setmana pot ser un bon antídoto per a una societat que pateix la malaltia d'una «cultura analgèsica» (Toni Català).

1.4.3. El preu de la solidaritat

No solament això. De fet, l'amor i la solidaritat no han d'aturar-se en el fer, sinó que han d'estar disposats a carregar les conseqüències de l'amor, la creu. La passió de Crist i la passió del món sentides de veritat, amb tota la seva fondària «divina» del patiment, són un toc d'alerta en el cor de l'exercitant que l'impulsa a ser «amb». L'amor més gran consisteix a donar la vida. A més a més, en el nostre viure, segons on ens situem, tindrem com a «regal» la creu, com ens indica la contemplació del naixement. I per evitar desviacions rigoristes, convé insistir en el fet que la compassió no és el patiment, sinó el patiment per amor «per imitar i assemblar-me més efec-

tivament a Crist nostre Senyor» [EE 167,2], el qual no ens va redimir per la sang, sinó per l'amor al Pare i a la humanitat (cf. He 10,8-10).¹³

1.4.4. Del coneixement «sobre» la passió al coneixement «de» la passió

Hi ha un doble tipus d'informació sobre el dolor aliè: el de la «notícia» i el de «l'experiència» en el propi cos. Aquesta és la raó de ser d'una «penitència externa» que se centri en «les penes i els dolors que Crist nostre Senyor passava en la seva passió» [EE 87,4]. Només estaré de veritat informat sobre el patiment dels pobres o els oprimits en la mesura que jo hagi experimentat alguna cosa d'allò que ells pateixen (no disposar de prou menjar, no poder pagar el rebut de la llum, no tenir vacances o no tenir les que vol-

dria, haver de viure amb uns ingressos de misèria, no poder canviar la rentadora vella, etc.). La penitència externa és «mitjà perquè el cos s'inclouï [en l'experiència espiritual] i es doni en aquest un moviment que permeti captar el moviment de Déu. La inclusió adequada del cos és també el mitjà que fa més sensible al dolor de Crist, en partir en un mateix, d'alguna manera, el dolor del poble.»¹⁴

No obstant això, per no excedir-se en un camp en què el cristianisme ha caigut en la pràctica de tendències platonitzants, convé no oblidar l'evolució personal d'Ignasi en relació amb la penitència, ja que ell la va anar relativitzant al llarg dels anys, com bé ho expressa Diego Laínez, i també la seva evolució a l'hora d'orientar els altres en aquestes pràctiques.¹⁵

2. PRIMERA CONTEMPLACIÓ

[190] PRIMER DIA. LA PRIMERA CONTEMPLACIÓ, A MITJANIT, ÉS COM CRIST NOSTRE SENYOR ANÀ DES DE BETÀNIA CAP A JERUSALEM A L'ÚLTIMA CENA INCLUSIVAMENT, I CONTÉ EN SI L'ORACIÓ PREPARATÒRIA, TRES PREÀMBULS, SIS PUNTS I UN COL·LOQUI.

L'acostumada oració preparatòria

[191] El primer preàmbul és la presentació de la història, que és aquí com Crist nostre Senyor envià dos deixebles de Betània a Jerusalem a aparellar la Cena, i després ell mateix hi anà

amb els altres deixebles; i com, després d'haver menjat l'anyell pasqual i haver sopat, els rentà els peus, i donà el seu santíssim cos i la seva preciosa sang als seus deixebles, i els féu un sermó, després que Judes se n'anà a vendre el Senyor.

[192] El segon: composició veient el lloc. Serà aquí considerar el camí des de Betània fins a Jerusalem, si és ample, si és estret, si és pla, etc; així mateix, el lloc de la Cena, si és gran, si és petit, si és d'una manera o d'una altra.

- [193] El tercer: demanar el que vull. Serà aquí dolor, sentiment i confusió, perquè pels meus pecats va el Senyor a la passió.
- [194] El primer punt és veure les persones de la Cena, i reflectint en mi mateix, procurar treure'n algun profit.
El segon: escoltar el que parlen, i així mateix treure'n algun profit.
El tercer: mirar el que fan i treure'n algun profit.
- [195] El quart: considerar el que Crist nostre Senyor pateix en la humanitat o vol patir, segons el pas que es contempla; i aquí començar amb molta força i esforçar-me a doldre'm, entristir-me i plorar, i així treballar per als altres punts que segueixen.
- [196] El cinquè: considerar com la divinitat s'amaga, a saber, com podria destruir els seus enemics i no ho fa, i com deixa patir la sacratíssima humanitat tan cruel·lissimament.
- [197] El sisè: considerar com pateix tot això pels meus pecats, etc., i què he de fer i patir per ell.
- [198] Col·loqui. Acabar amb un col·loqui a Crist nostre Senyor, i a la fi amb un parenostre.
- [199] Nota. Cal advertir, com abans, i en part ja està declarat, que en els col·loquis hem d'enraonar i demanar segons allò que es busca, a saber, segons que em trobi temptat o consolat, i segons que desitgi adquirir una virtut o una altra, segons que vulgui disposar de mi cap a una part o cap a una altra, segons que vulgui doldre'm o gaudir de la cosa que contemplo, demanant finalment allò que més eficaçment desitjo sobre algunes coses particulars; i d'aquesta manera es pot fer un col·loqui a Crist nostre Senyor o, si la matèria o la devoció el commou, pot fer-ne tres, un a la Mare, un altre al

Fill, un altre al Pare, de la mateixa manera que s'ha dit en la segona setmana, en la meditació dels tres binaris, amb la nota que segueix els binaris.

2.1. La peculiaritat de la primera contemplació: «pels meus pecats va el Senyor a la passió»

En començar, la tercera setmana presenta dues contemplacions, que tenen una certa diferència en el tercer preàmbul, que és la petició. Així, la petició de la primera contemplació és exclusiva d'aquesta, ja que no es repetirà; en canvi, la petició de la segona contemplació és la que s'anirà repetint en totes les contemplacions que segueixen d'aquesta tercera setmana. Això indica que la primera contemplació tindrà més aviat un caràcter d'enllaç amb el procés anterior dels Exercicis i d'introducció a tota la tercera setmana. Fem en primer lloc una mirada global al text ignasià i després passarem a la seva anàlisi.

En aquesta primera contemplació, la matèria no és la mateixa passió, sinó el Sant Sopar, amb el lavatori, l'eucaristia i el «sermó» que Jesús fa als seus deixebles. És, doncs, un moment previ a la passió, però que té una densitat espiritual riquíssima. Aquesta contemplació és pòrtic de la passió. Per part de Jesús, contemplem el sentit de la passió que seguirà a continuació com un acte de servei i d'abaixament suprems (rentament de peus), allò que Pau expressarà com a *kènosi* i abaixament fins a fer-se *doulos*, esclau (cf. Fl 2,6-8). «En allò [rentant els peus als deixebles] donava

exemple d'humilitat», nota el mateix Ignasi [EE 289,4]. És també una entrega totalment lliure i plena (l'eucaristia), ja que allò que porta a terme la salvació no és tant la sang vessada com l'acceptació personal i lliure de la voluntat del Pare. «Aquí em tens; vull fer la teva voluntat» (He 10,9). L'exercitant contempla com «va el Senyor a la passió»: «va», està en camí, ja que encara no ha començat, i «hi va» ell mateix, perquè és un acte lliure («voluntàriament», diu la litúrgia), tot i la detenció i la violència que es desencadena a partir de Getsemaní.

Això no obstant, Ignasi vol que l'exercitant se senti implicat amb tot el que seguirà. En efecte, l'expressió «pels meus pecats va el Senyor a la passió» és una manera d'aprofundir en la consciència de la responsabilitat personal en la història de la salvació. Disposa l'exercitant a contemplar «com pateix tot això pels meus pecats», i d'aquesta manera l'objectiu de la contemplació no serà fer present alguna cosa exterior a un mateix, sinó endinsar-se, mitjançant la fe, en la pròpia història de salvació. I si al començament dels Exercicis, des de la consciència de la seva situació personal, l'exercitant ha imaginat «Crist nostre Senyor al davant i posat en creu», que ha vingut «a morir pels meus pecats», ara no parteix de si mateix, sinó que comença adreçant la mirada a Jesús i, en ell, es troba el mateix exercitant ja transformat pel procés dels Exercicis, però sentint-se salvat. ¿No se sentia el mateix Ignasi tot obstacle fins i tot anys després de la seva conversió? I, notem-ho bé, aquesta consciència no l'enfonsava en el desànim o el desco-

ratjament, sinó que el portava a abandonar-se a la bondat de Déu i l'omplia de profund goig.¹⁶

2.2. Els preàmbuls

Feta la pregària preparatòria acostumada, els preàmbuls són tres, com en totes les contemplacions.

El primer preàmbul, «presentar-se la història», ens ofereix un amplísim panorama de contemplació, que inclou, juntament amb el rentament de peus i l'eucaristia, un «sermó». Si l'exercitant s'atura en el «sermó», que són els discursos de comiat de l'Evangeli de Joan (capítols 13-17), la contemplació d'una hora, que és l'habitual, queda totalment desbordada. Més aviat, sembla que la referència al sermó no és el discurs dels capítols de Joan que hem esmentat, sinó les paraules que envolten el misteri del lavatori. Això es confirma amb el resum que apareix en el «misteri» del Sant Sopar [EE 289], on se citen Mateu 26 i Joan 13,1-17, i en l'explicació dels punts no apareix per a res el llarg discurs després de la Cena. Aquesta manera d'enfocar la contemplació coincideix amb el mode característic d'Ignasi de proposar, llevat de comptades excepcions, només relats d'acció del Senyor, per tal que l'exercitant pugui fer-se present i *reflectir* més fàcilment de manera integral (veure, sentir, penetrar en les accions, fer-se present, deixar-se interpel·lar...), mentre que els discursos, per a la finalitat transformadora de l'afectivitat que pretenen els Exercicis, són menys apropiats i poden derivar en una reflexió que no és la finalitat d'aquesta experiència es-

piritual. Això no obstant, ens movem en un camp molt flexible, atès que les situacions dels exercitants poden ser molt diferents, i per això, el mateix Ignasi va preveure que pogués dedicar-se una contemplació sencera al «sermó que Crist els féu» [EE 209,2].

En la «composició veient el lloc» ens trobem de nou amb unes indicacions que conviden a la imaginació lliure de l'exercitant: «si és pla o si passa per valls o costes aquest camí; [...] com de gran o de petit, de baix o alt, i com estava aparellat». Ja en exercicis anteriors Ignasi havia deixat de manera indefinida el contingut de la composició de lloc [cf. EE 112], que no descriu, perquè sembla que el que és important no és l'exactitud topogràfica de la contemplació, sinó que, dins dels límits que permeten els relats evangèlics i la coherència de la fe, l'exercitant s'endinsa plenament en la realitat humana, geogràfica i històrica del misteri que contempla. Aquesta manera de contemplar, en què la imaginació té també (no solament, és clar) un paper important, és de gran ajuda per a *historitzar* el misteri del «Senyor» en les coordenades del nostre món, tan material, visible i palpable com el món en què Jesús va viure.

En la petició, connectem amb la petició de la primera meditació dels Exercicis, però amb notables diferències. En EE 48,4-5 es demanava «vergonya i confusió de mi mateix, veient [...] quantes vegades jo mereixeria ser condemnat per sempre per tants pecats meus». En canvi, aquí es demana «dolor, sentiment i confusió, perquè pels meus pecats va el Senyor a la passió». L'exercitant és també ara, després

del moment culminant de l'elecció, una persona salvada, tota ella gràcia, però ara la mirada ja no se centra tant en la seva pròpia baixesa, sinó en el Senyor, que tant estima [cf. EE 104] i a qui ha portat a tant patiment, perquè ha carregat les nostres misèries (cf. Is 53,4-5). D'aquesta manera, a més a més, la contemplació de la passió serà contemplació de la pròpia història de desamor, de perdó i d'experiència d'amor misericordiós de Déu en Crist.

2.3. Els punts

Com sempre, els punts, més que una proposició de continguts, són una orientació de la mirada contemplativa. Els tres primers són els mateixos que en les contemplacions de la segona setmana. En aquests punts, l'exercitant va posant en acció les seves capacitats per a deixar-se impregnar de la humanitat divina del Senyor pel camí d'allò que és humà: veient, sentint, observant, imaginant Jesús, i deixant-se interpel·lar per ell, es deixa transportar per l'Esperit al nivell del Senyor. Així arriba a veure, sentir, palpar... (cf. 1Jn 1,1-3). Humanitzant-se amb Jesús, va divinitzant la seva pròpia existència; Crist es va formant en ell (cf. Ga 4,19).

Això no obstant, en les contemplacions de la tercera setmana s'afegeixen tres punts més com a ajuda a l'experiència personal del misteri de la passió del Senyor.

En primer lloc, en el quart punt, caldrà considerar el patiment de Crist com l'home que és, el que pateix «o vol patir». Se suposa que, seguint la pregària de Getsemani (cf. Mc 14,32-42; He 5,7-10), el patiment no és un objecte

dels desigs de Jesús, però sí que ho és el compliment de la voluntat del Pare, que comportarà el calze de dolor que li caldrà beure. I aquí l'exercitant haurà de «començar amb molta força» i esforçar-se a doldre's, entristir-se i plorar. Certament, és una orientació perillosa per a persones propenses a disposicions malaltisses d'exaltació del dolor (*dolorisme*) i amb inclinacions masoquistes, estimulades per pràctiques cristianes molt fomentades fins fa pocs anys (i encara presents en alguns llocs). El que més aviat pretén Ignasi és que l'exercitant orienti la seva activitat en el sentit de la compassió amb Crist, que «em va estimar i es va entregar ell mateix per mi» (Ga 2,20). Això es declara d'alguna manera amb el que es diu en les adaptacions que es fan de la segona i la sisena addicions en aquesta tercera setmana [cf. EE 206], quan es convida a fomentar, tant en llevar-se com durant el dia, sentiments i pensaments de tristesa, dolor, pena i aclaparament. Potser l'escola orant de la litúrgia en la Setmana Santa il·lumina allò que Ignasi proposa en aquest punt dels Exercicis i en «els que segueixen».

Però, a més a més, tot i que segons el nostre parer l'expressió «el que Crist nostre Senyor pateix en la humanitat» (que el mateix Ignasi va rectificar en lloc d'«el que la humanitat de Crist nostre Senyor pateix») es refereix a la humanitat de Crist («la sacratíssima humanitat», diu en el punt següent), això no treu que la contemplació del dolor de tota la humanitat, particularment l'actual, no és gens lluny d'una lectura legítimament permissiva del text ignasià.¹⁷ Així doncs, la contemplació i la compassió s'adrecen al ma-

teix temps a Crist nostre Senyor i a la humanitat que allarga en l'actualitat el seu patiment. Perquè ell mateix s'identifica amb la humanitat que pateix i ens hi interpel·la de manera inequívoca (cf. Mt 25,31-46).

En el cinquè punt, propi d'aquesta setmana, es pretén «considerar com la divinitat s'amaga», de tal manera que renuncia a tota eficàcia divina en la passió de Jesús. És l'expressió històrica del que Pau formula en la carta als Filipencs: «Ell, que era de condició divina, no es volgué guardar gelosament la seva igualtat amb Déu, sinó que es va fer no res: prengué la condició d'esclau i es féu semblant als homes. Tingut com un home qualsevol» (Fl 2,6-7). Aquest és un punt molt important de contemplació, ja que mitjançant la gràcia l'exercitant ha de preparar-se a descobrir com Déu s'amaga, present, però alhora ocult. Així és la presència de Déu en la història humana: omnipresent, però de manera especial en els llocs en què es troba en condició d'esclau: exclusió social, dones maltractades, minories ètniques, empobrits de tot tipus... I la realitat de la vida cristiana en la societat serà ordinàriament una vida «amagada en Déu juntament amb el Crist» (Col 3,3).

En el sisè punt, la persona que s'exercita se sent especialment implicada en la passió. Perquè no és obvi que Jesús hagi de patir. La seva passió i la seva mort són degudes a alguna causa aliena a la voluntat de Jesús, i no es tracta tampoc d'una decisió del Pare independent del curs de la història i dels esdeveniments. És la història del mal del món el que hi ha en la base de la passió, i en aquest mal, alguna part

hi tenen a veure la meua conducta i el meu pecat. D'aquest sentiment d'una certa responsabilitat personal neix el desig de reparar el dolor de la persona estimada, el Senyor, amb qui durant la primera setmana s'ha fet una amistat progressiva. Encara més, el dolor de la persona estimada és com una campanada que em fa preguntar-me: jo no hauria de participar del seu patiment? És l'impuls de la com-passió, de sentir-se identificat amb la persona estimada fins al punt de compartir el seu sofriment. Un jove afectat de sida, dins d'un grup de companys en situacions semblants, escrivia als seus amics: «No puc alleujar el vostre fred ni eliminar la vostra fam, però passaré fred amb vosaltres i passaré fam amb vosaltres.» A més a més, moltes vegades patir per la persona estimada és el resultat d'un amor entregat que porta conseqüències a la persona que estima (privacions, desprestigi pel fet d'anar amb determinades persones, etc.). Passar de fer a patir és una de les conseqüències de la contemplació de la passió del Senyor.

2.4. Col·loqui

La contemplació acaba amb el col·loqui, com de costum, però ara Ignasi afegeix una llarga declaració [EE 199] que amplia el que s'ha dit abans, sobretot en la primera setmana [EE 54]. Aquesta insistència no solament respon a la normal exigència de tota pedagogia de recordar les coses importants perquè no s'oblidin, sinó que serveix per a aconsellar que es repeteixin els col·loquis de «Dues Banderes» i «Tres Binaris» [cf. EE 147,156,157].¹⁸ Per tant, cal tenir en

compte que la gràcia que es pretén en l'exercici de les dues banderes és quelcom que s'ha de demanar contínuament al Senyor en aquesta tercera setmana, ja que pot trobar un clima espiritual molt propici en la contemplació de la passió.

A més a més, entre línies, s'ofereix una frase molt aclaridora sobre l'experiència dels Exercicis. Normalment, l'expressió «segons quina sigui la matèria» acostuma a entendre's com la matèria corresponent al moment dels Exercicis. En canvi, aquí es diu: «segons que em trobi temptat o consolat, i segons que desitgi adquirir una virtut o una altra, segons que vulgui disposar de mi cap a una part o cap a una altra, segons que vulgui doldre'm o gaudir de la cosa que contemplo». Per tant, es tracta, més que de la matèria objectiva que es proposa en la contemplació, de la manera com aquesta matèria és viscuda per la persona que contempla; és a dir, es tracta més aviat del moment subjectiu de l'experiència espiritual dels Exercicis.

2.5. Recapitulació

Com hem vist més amunt, una vegada que ha realitzat l'elecció en la segona setmana, l'exercitant entra en la confirmació, per a la qual la contemplació del Sant Sopar ofereix un lloc privilegiat. La persona que acaba d'elegir troba que té a les mans el pa cuit de la seva vida, ja determinada en un sentit concret: estat de matrimoni, de presbiterat o de vida consagrada, d'algun tipus particular de treball social, de dedicació a la política, de cooperació en el Tercer Món, o qualsevol altra forma de vida. Però aquesta elecció és elecció

de Déu. Per tant, la persona ha de ser transformada per Déu perquè es converteixi en veritable menjar i veritable beguda per als altres. L'exercitant, unit

a Jesús, invoca l'Esperit (*epiclesi*), i per la seva obra pot dir «aquest és el meu cos, i aquesta, la meua sang» per la vida del món.

3. SEGONA CONTEMPLACIÓ

[200] SEGONA CONTEMPLACIÓ, AL MATÍ; SERÀ DES DE LA CENA FINS A L'HORT INCLUSIVAMENT.

L'acostumada oració preparatòria

[201] El primer preàmbul és la història: i serà aquí com Crist nostre Senyor davallà amb els seus onze deixebles des del mont Sió, on féu la Cena, cap a la vall de Josafat, deixant-ne vuit en una part de la vall i els altres tres en una part de l'hort. I, posant-se en oració, suà suor com gotes de sang. I després que tres vegades féu oració al Pare i despertà els seus tres deixebles, i després que a la seva veu caigueren els enemics, i Judes li donà la pau, i sant Pere tallà l'orella a Malcus, i Crist la hi posà en el seu lloc, és pres com a malfactor, i el duen cap al fons de la vall i després costa amunt, cap a la casa d'Annàs.

[202] El segon és veure el lloc: serà aquí considerar el camí des del mont Sió fins a la vall de Josafat, i així mateix l'hort, si és ample, si és llarg, si és d'una manera o d'una altra.

[203] El tercer és demanar el que vull, allò que és propi de demanar en la passió: dolor amb Crist dolorós, aclaparament amb Crist aclaparat, llàgrimes, pena interna de tanta pena que Crist passà per mi.

[204] Primera nota. En aquesta segona contemplació, després d'haver fet l'oració

preparatòria amb els tres preàmbuls ja dits, es tindrà la mateixa manera de procedir pels punts i el col·loqui que es tingué en la primera contemplació de la Cena; i a l'hora de missa i vespres, es faran dues repeticions sobre la primera i la segona contemplacions, i després, abans de sopar, s'aplicaran els sentits sobre les dues contemplacions esmentades, sempre posant primer l'oració preparatòria i els tres preàmbuls, segons allò que es busca, de la mateixa manera que s'ha dit i s'ha declarat en la segona setmana.

[205] Segona nota. Segons que l'edat, disposició i temperament ajudi a la persona que s'exercita, farà cada dia els cinc exercicis o no tants.

[206] Tercera nota. En aquesta tercera setmana es mudaran en part la segona i sisena addició. La segona serà, de seguida en despertar-me, posar davant meu on vaig i a què, resumint una mica la contemplació que vull fer, segons sigui el misteri, esforçant-me mentre em llevo i em vesteixo a entristir-me i doldre'm de tant dolor i de tant patir de Crist nostre Senyor.

La sisena es mudarà procurant de no fomentar pensaments alegres, encara que bons i sants, com són, per exemple, de resurrecció i de glòria, sinó més aviat inclinant-me a mi mateix a

dolor i a pena i a aclapament, re-
traient en memòria freqüent els tre-
balls, fatigues i dolors de Crist nostre
Senyor que passà des del punt que
nasqué fins al misteri de la passió en
què ara em trobo.

[207] Quarta nota. L'examen particular so-
bre els exercicis i addicions presents
es farà així com s'ha fet en la setma-
na passada.

3.1. Breu comentari

Amb aquesta contemplació s'entra ja plenament en el misteri de la passió del Senyor. El tercer preàmbul, la petició pròpia de totes les contemplacions que segueixen, té ja un caire propi i diferent dels de la segona setmana. Aquí es passa del seguiment a la identificació. Crist és la clau de volta de tots els Exercicis, i ha de ser un Crist profundament sentit; no endebades és l'amor que es perd tot ell en pura gratuïtat. Aquí se'ns convida a viure amb Jesús la passivitat total de disminució que haurà de ser decisiva en moltes circumstàncies de la vida corrent. Es tracta de compartir el dolor de Crist, però un patiment que és «per mi», per causa meva i en el meu lloc. I encara que cal estar atents perquè el sentiment no derivi cap al sentimentalisme, convé tenir en compte que el dolor, l'aclapament, les llàgrimes i la pena interna de què parla Ignasi són veritable consolació espiritual, do de l'Esperit, segons s'ha exposat ja en les regles de discerniment de la primera setmana. Es tracta d'una gràcia que, com a tal, no es pot conquerir, però que certament hem de demanar de manera confiada.

Tot l'exercici es fa segons les mateixes pautes exposades ja en el primer exercici d'aquesta setmana [EE 204], tot i que el tercer preàmbul és diferent del de la primera contemplació. I encara que convé integrar la dimensió mística amb la política, el nucli de l'experiència i, per tant, de la petició és l'amor a Crist. Segons una indicació de González Dávila, «se'ns proposa aquell cor del Senyor enmig de la tempesta de la seva santíssima passió, [...] per a fer companyia a Crist crucificat, i que puguem dir: "El meu amor està crucificat"»¹⁹

3.2. Notes i addicions

Atesa la major experiència espiritual de l'exercitant, que es troba ja molt avançat en el procés dels Exercicis, i tenint en compte el pes de la intensa activitat ja realitzada, l'aplicació de l'objectiu de la tercera setmana a cada exercitant concret serà més important que en setmanes anteriors, en el sentit de fer més o menys hores de contemplació [cf. EE 205]. D'altra banda, les addicions segueixen essent matèria d'atenció especial, d'«examen particular» [EE 207], per a la bona marxa dels Exercicis. La segona i la sisena, en llevar-se i durant el dia, han d'ajudar a tenir els mateixos sentiments de dolor i tristesa de Crist, i a mantenir els pensaments d'acord amb els misteris de la passió [cf. EE 206]. Cal notar que en la sisena es recomana recordar els patiments de Crist «des del punt que nasqué fins al misteri de la passió en què ara em trobo». Ja en la contemplació del naixement es considerava que Jesús passaria tota classe de dolors «per morir en creu» [EE 116,2), la qual cosa

ve a indicar que la passió travessa tota la vida de Jesús.²⁰

Encara que els Exercicis es trobin ja en la fase final, no s'ha de deixar que la rutina s'apoderi de l'exercitant, però, a la vegada, com que aquest es troba en una fase en què l'Esperit es

deixa sentir de manera més íntima i ell està més preparat per a discernir les seves mocions, s'haurà de moure amb una llibertat que no ofegui la seva acció, com veurem a l'hora de comentar la nota amb què acaba el text d'aquesta setmana [EE 209].

4. DEL SEGON AL SETÈ DIA

[208] El segon dia a mitjanit, la contemplació serà des de l'hort fins a la casa d'Annàs inclusivament [291], i al matí, de la casa d'Annàs a la casa de Caifàs inclusivament [292], i després, les dues repeticions i l'aplicació dels sentits, segons que ja s'ha dit.

El tercer dia a mitjanit, de la casa de Caifàs a Pilat inclusivament [293], i al matí, de Pilat a Herodes inclusivament [294], i després, les repeticions i els sentits de la mateixa manera que ja està dit.

El quart dia a mitjanit, d'Herodes a Pilat [295], fent i contemplant fins a la meitat dels misteris de la mateixa casa de Pilat, i després, en l'exercici del matí, els altres misteris que van quedar de la mateixa casa, i les repeticions i els sentits com està dit.

El cinquè dia a mitjanit, de la casa de Pilat fins que fou posat en creu [296], i al matí, des que fou alçat en creu fins que expirà [297], i després, les dues repeticions i els sentits.

El sisè dia a mitjanit, des que el van baixar de la creu fins al monument exclusivament [298], i al matí, des del monument inclusivament fins a la ca-

sa on Nostra Senyora anà després de sepultat el seu Fill.

El setè dia, contemplació de tota la passió junta en l'exercici de mitjanit i del matí, i en comptes de les dues repeticions i dels sentits, considerar tot aquell dia, tan sovint com podrà, com el cos sacratíssim de Crist nostre Senyor quedà deslligat i apartat de l'ànima, i on i com fou sepultat. Així mateix, considerar la soledat de Nostra Senyora amb tant dolor i fatiga; i després, per altra banda, la dels deixebles.

[209] Nota. Cal advertir que qui es vulgui allargar més en la passió, ha de prendre en cada contemplació menys misteris; a saber, en la primera contemplació, solament la Cena; en la segona, el rentament de peus; en la tercera, com els va donar el Sagrament; en la quarta, el sermó que Crist els féu, i així per a les altres contemplacions i misteris. Així mateix, després d'acabar la passió, que prengui un dia sencer la meitat de tota la passió, i el segon dia, l'altra meitat, i el tercer dia, tota la passió. En canvi, el qui vulgui més aviat abreujar la passió, que prengui a la mitjanit la Cena; al

matí, l'hort; a l'hora de missa, la casa d'Annàs; a l'hora de vespres, la casa de Caifàs; abans de sopar, la casa de Pilat; de manera que, no fent repeticions ni l'aplicació dels sentits, faci cada dia cinc exercicis diferents, i en cada exercici un misteri diferent de Crist nostre Senyor; i després d'haver acabat així tota la passió, pot fer un altre dia tota la passió junta, en un o en diversos exercicis, com més li sembli que se'n podrà aprofitar.

4.1. Comentari

Les contemplacions d'aquesta tercera setmana abracen un període de set dies, però amb les excepcions i les orientacions que es proposen en un mateix text i que comentarem. En totes aquestes contemplacions es procedirà de la mateixa manera que en les dues primeres, amb les mateixes orientacions, tant per a la contemplació com per a les actituds convenients al llarg del dia. A partir del segon dia, el text dels Exercicis ofereix una divisió dels relats de la passió per a les contemplacions, les repeticions i l'aplicació de sentits de cada dia. Per al setè dia, es proposen una matèria i una forma especials; en primer lloc, dos exercicis de «contemplació de tota la passió junta». El fet que la passió tingui una gran unitat (Jesús que pateix) dins de la varietat d'episodis afavoreix aquesta contemplació sense que es doni cap dispersió, cosa que potser passaria si es proposés com a final de la segona setmana una contemplació conjunta de tots els misteris de la vida pública. La manera de fer aquesta contemplació conjunta de

tota la passió pot ser un recorregut pausat dels misteris ja contemplats, deixant que l'esperit vagi impregnant-se del sentiment de dolor amb Crist, «com gota d'aigua que entra en una esponja» [EE 335,1]. Però, a més a més, es proposa una triple consideració per a la resta del dia: el cos de Crist separat de l'ànima i sepultat, la solitud amb dolor i cansament de Maria, la solitud dels deixebles. Una triple consideració per a mig dia que disposa l'exercitant per a captar i sentir millor el misteri de la Resurrecció en les contemplacions de la quarta setmana: l'ànima de Crist separada i que, després de baixar a l'infern, s'uneix al cos; com el Ressuscitat s'apareix a Maria [cf. EE 219] i com s'apareix als deixebles [cf. EE 311]. Així, al final de la tercera setmana, la persona que fa els exercicis pot sentir-se al costat de Maria, que «guardava tot això en el seu cor».

Convé notar que les orientacions finals [EE 209] suposen que l'exercitant ja ha recorregut una part molt notable de tot l'itinerari dels Exercicis i que, per tant, disposa d'una experiència espiritual personal molt sòlida i ja pot procedir amb una gran llibertat d'acord amb l'acció de Déu en la seva vida. Aquesta és la raó de la flexibilitat de les orientacions que proposa Ignasi: «qui es vulgui allargar més en la passió», o al contrari, «el qui vulgui més aviat abreujar la passió». Són expressions que tenen en compte no simplement la comoditat, sinó l'anhel profund d'una persona que en les setmanes precedents ha purificat el seu desig i sap interpretar-lo com un moviment interior de l'Esperit.

III. REGLES PER A ORDENAR-SE EN EL MENJAR PER A ENDAVANT [EE 210-217]

En acabar la tercera setmana, apareixen en el text dels Exercicis unes «regles per a ordenar-se en el menjar per a endavant».

1. REGLES PER A VIURE MÉS HUMANAMENT

L'expressió *per a endavant* probablement explica per què aquestes normes estan col·locades entre la tercera i la quarta setmanes, i no al final, com la resta de regles. Perquè sembla dir que queden enrere algunes orientacions que ja s'han donat, concretament sobre la pràctica de la penitència (i en particular del dejuni), molt necessària fins a la tercera setmana, però que a partir d'ara, en la contemplació del misteri de la Resurrecció, ha d'abandonar-se, i sense excedir-se en sentit contrari, cal buscar un cert equilibri i ordre, «ordenar-se». Amb tot, aquesta interpretació no és l'única, ja que hi ha una certa

indefinió a l'hora d'explicar per què aquestes normes estan separades del cos de les altres regles, que figuren al final del llibre. Alguns autors en fan una interpretació molt simple: com que en aquesta tercera setmana no hi ha regles pròpies, es donen aquestes. D'altres s'inclinen per una altra explicació: com que la tercera setmana té un caràcter penitencial, les regles per al menjar poden ser un àmbit de penitència. Una altra tendència interpretativa, inspirada en Gaston Fessard, es fixa en la inclusió que forma la primera contemplació, del Sant Sopar, amb aquestes regles sobre el menjar, i segons aquesta sen-

tència, les regles ajuden a encarnar el caràcter transformador de l'eucaristia, que *transubstancia* l'elecció, en allò concret de la vida de l'exercitant. Més encara, abans d'entrar en la quarta setmana, en plena via unitiva, aquestes normes són un recurs per a progressar en les disposicions indispensables de llibertat personal per tal d'avançar en la contemplació.²¹

Tot i tractar-se d'unes regles que no estan al centre de l'experiència dels Exercicis, el verb *ordenar* que figura en el títol ens fa pensar que no són, tanmateix, un aspecte insignificant dins de la tasca de l'exercitant. En efecte, els Exercicis són per a «ordenar la seva vida» [EE 21], i en cada oració preparatòria, que es repetirà en totes les meditacions i les contemplacions, l'exercitant demanarà que totes les seves «intencions, accions i operacions siguin purament ordenades al servei i lloança de sa divina majestat» [EE 46]. Per tant, tota l'activitat de l'exercitant, «accions i operacions», ha de respondre a un ordre determinat, l'ordre suprem de la vida, el «servei i lloança» de Déu. I també el menjar (i les altres activitats necessàries o convenients) han d'ordenar-se cap a aquest fi. D'aquesta manera, les regles posen en relleu el caràcter integrador de la vida espiritual, ja que no hi ha realitat, per material que sigui i mínima que sembli, que quedi al marge del fi de tot el que ha estat creat, que és Déu. Per això, podem dir que les regles per a ordenar-se en el menjar pertanyen a aquelles «altres operacions espirituals, segons que es dirà més endavant» [EE 1,2] que s'anuncien al principi del text dels Exercicis i que han d'ajudar a

«preparar i disposar l'ànima per a treure de si totes les afeccions desordenades» [EE 1,3].

Per aquest motiu, les regles fan una anàlisi pràctica del desig humà, que en els Exercicis pot aplicar-se a l'ocupació necessària de menjar. Potser per això, en els directoris inspirats per Ignasi, es donen orientacions molt concretes sobre la tasca de l'acompanyant dels Exercicis pel que fa als àpats de l'exercitant, a saber, es deixa un marge ampli perquè ell pugui decidir personalment què desitja menjar, i al mateix temps se li encarrega que faci atenció per no desordenar-se.²²

Encara que segons la lletra del text, l'àmbit d'aplicació d'aquestes regles és el menjar i el beure, és fàcil percebre que es tracta de normes que poden també aplicar-se a altres aspectes de la vida en què es pot donar algun tipus de desordre (espectacles, compres, confort, fumar...).

[210] REGLES PER A ORDENAR-SE EN EL MENJAR PER A ENDAVANT

La primera regla és que del pa no convé tant abstenir-se'n, perquè no és menja respecte de la qual l'apetit acostumi a desordenar-se tant, o envers la qual la temptació insti com en les altres menges.

[211] La segona: respecte del beure, sembla més escaient l'abstinència que no pas respecte de menjar pa; s'ha de mirar molt, doncs, el que fa profit, per admetre-ho, i el que fa mal, per llevar-ho.

[212] La tercera: respecte de les menges, s'ha de tenir la més gran i més entera abstinència; perquè són més promptes en aquesta part tant l'apetit a des-

ordenar-se com la temptació a burxar, i així, l'abstinència en les menges, per a evitar desordre, es pot practicar de dues maneres: l'una, habituant-se a menjar coses poc fines; l'altra, si es tracta de coses delicades, en poca quantitat.

- [213] La quarta: mirant de no caure en malaltia, com més hom tregui del que és convenient, més aviat la persona aconseguirà la mesura que ha de tenir en el seu menjar i beure per dues raons: la primera, perquè ajudant-se i disposant-se d'aquesta manera, moltes vegades sentirà més les notícies internes, les consolacions i les inspiracions divines que li mostrin la mesura que li convé; la segona, perquè si la persona es veu en aquesta abstinència, i no amb tanta força corporal ni disposició per als exercicis espirituals, fàcilment jutjarà el que li convé més per a la seva sustentació corporal.
- [214] La cinquena: mentre la persona menja, que consideri com veu Crist nostre Senyor menjar amb els seus apòstols, i com beu, i com mira, i com parla, i que procuri imitar-lo, de manera que la principal part de l'enteniment s'ocupi en la consideració de nostre Senyor, i la menor, en la sustentació corporal, per tal que així vagi aconseguint més equilibri i ordre en la seva manera de comportar-se i conduir-se.
- [215] La sisena: altres vegades, mentre la persona menja, pot prendre una altra consideració, o de vida de sants, o d'alguna contemplació piadosa, o d'algun negoci espiritual que hagi de fer, perquè estant atenta a això, no prendrà tanta delectació i sentiment en la menja corporal.
- [216] La setena: sobretot cal guardar-se que no estigui tot l'esperit de l'individu posat en el que menja, ni que vagi

adelerat per l'apetit quan menja, sinó que sigui senyor de si, tant en la manera de menjar com en la quantitat que menja.

- [217] La vuitena: per a evitar desordre, aprofita molt que, havent dinat o havent sopat, o en una altra hora en què no se senti apetit de menjar, la persona determini amb si mateixa per al dinar o el sopar que han de venir, i així successivament cada dia, la quantitat que convé que mengi, la qual no ha d'ultrapassar per cap apetit ni temptació, sinó que més aviat, per vèncer més tot apetit desordenat i tota temptació de l'enemic, si és temptat de menjar més, mengi menys.

1.1. Comentari

1.1.1. *Realisme*

Les regles comencen amb una crida al realisme i al sentit comú. En efecte, cada persona té unes tendències concretes molt pròpies i diferents de les dels altres, i és perillós imposar-se una ascési o esforç per a aconseguir la llibertat i l'harmonia a partir de normes genèriques i universals. Hi ha coses que sedueixen una persona més que d'altres, i d'altres que, en canvi, no l'atreuen gens. Per tant, no s'ha de perdre temps ni gastar energies a abstenir-se de coses com el pa, diu Ignasi, que es d'aquells aliments en què l'apetit no sol «desordenar-se tant»; i per contra, cal fer atenció a aspectes i treballar camps en els quals l'apetit pot desordenar-se més fàcilment [cf. EE 210-211]. També és una mostra de realisme i sentit comú allò que es diu en la segona part de la quarta regla, sobre

treure's «del que és convenient» per trobar el punt just en l'abstinència, de manera que aquesta no perjudiqui ni el cos ni els exercicis espirituals [cf. EE 213,3]. Igualment és una bona mostra de sentit comú aplicat a l'ascesi i a la vida espiritual el que es diu en la darre-ra regla, la vuitena [EE 217], sobre la previsió de «la quantitat que convé que mengi [la persona]» per no caure en un descontrol a l'hora de menjar.

1.1.2. Senyors, no esclaus

En la tercera regla [EE 212] el bon sentit es fa plenament visible. Com que ens movem en un món en què necessitem tota classe de recursos per a la vida, per al treball, per al descans, per a l'acció social, etc., si volem viure d'una manera humana, equilibrada, essent senyors de nosaltres mateixos i sense que les coses ens dominin, en l'ús dels diferents mitjans i recursos podem aplicar les dues propostes que Ignasi esmenta en relació amb el menjar i el beure: «l'una, habituant-se a menjar coses poc fines; l'altra, si es tracta de coses delicades, en poca quantitat» [EE 212,2]. «Ignasi coneix tan bé l'home, que sap que no és omnipotent, que no pot tot el que vol, sinó que a vegades és esclau de desigs que es desencadenen en nosaltres des de fora. I si no controla això de fora, és impossible que pugui controlar-ho des de dins de si mateix.»²³ És patent com aquesta orientació és aplicable no solament als camps del menjar i la beguda, sinó també a àmbits de la vida com els viatges i les vacances, el vestit i la consecució d'un cert benestar, els cotxes i els mitjans electrònics, etc. No es tracta de malviure, sinó de saber

viure humanament, no com a esclaus de les mil seduccions que juguen amb els nostres instints. «No és menys vida; no és una vida de baixa intensitat, sinó tot el contrari» (Papa Francesc).

1.1.3. Experiència espiritual en el material

Les regles que segueixen tenen en el fons una concepció cristològica de la vida humana, inspirada en la de l'home Jesús de Natzaret, que ens revela el Pare vivint com un de nosaltres (cf. Fl 2,7 i He 2,17). Té un significat profund el fet que enmig d'unes orientacions per a ordenar-se en el menjar es parli de notícies internes, consolacions i inspiracions divines [cf. EE 213,2]. Ignasi sempre suposa que l'experiència espiritual és holística, perquè tot l'ésser humà, en totes les seves dimensions, hi està implicat, i totes aquestes dimensions poden ser mitjanceres de l'experiència. Cal recordar, per exemple, el que es diu en la quarta addició [EE 76] sobre la importància del cos i la posició corporal en la pregària per a «buscar el que vull». A més a més, com que la vida cristiana és una vida en Crist, també el menjar i altres activitats o aspectes de la nostra existència corrent han d'estar impregnats del sentit del Crist. Ell, certament, va participar de la vida humana d'una manera natural, fins al punt que fou considerat «un golut i un bevedor, amic de publicans i pecadors» (Lc 7,34). I el cristià intenta ser fidel a l'encàrrec de l'apòstol: «Així, doncs, tant si mengeu com si beveu, com si feu una altra cosa, feu-ho tot a glòria de Déu» (1Co 10,31). La cinquena regla [EE 214] aconsella, doncs, que mentre la per-

sona menja «consideri com veu Crist nostre Senyor menjar amb els seus apòstols, i com beu, i com mira, i com parla», de manera que també l'activitat més material es converteixi en un mitjà perquè Crist es vagi formant en l'exercitant (cf. Ga 4,19). En sintonia amb aquest procés de transformació de la nostra vida sensible en Crist, Ignasi proposa la manera de pregar sobre els «sentits corporals», una altra ajuda per a «imitar en l'ús dels seus sentits Crist nostre Senyor» [EE 247-248]. Això ve a corroborar la importància que Ignasi atribueix a les dimensions sensibles i materials de la vida humana per a imitar i seguir el Senyor, i a la vegada, la rellevància de la concepció holística dels Exercicis per a ajudar a cristificar la vida de l'exercitant en la seva quotidianitat, tan marcada per allò que és material i sensible. La referència a alguna consideració com la de la vida dels sants, que apareix en la sisena regla [EE 215], reforça aquesta mateixa orientació exposada en la norma anterior.

El comentari sobre ser «senyor de si» de la regla setena és una bona recomanació contra la voracitat, que es dona en el menjar, però que es manifesta en molts altres aspectes de la vida (l'econòmic, el sexual, el social, el polític, etc.). Potser en aquest sentit hauria d'interpretar-se el que es diu en la regla anterior sobre no prendre «tanta delectació i sentiment en la menja corporal» [EE 215,2]. Perquè per a Ignasi, la sensibilitat ha d'obeir a la raó, i totes les parts inferiors han de subjectar-se a les superiors [cf. EE 87,2]. Això no obstant, seria caure en un ascetisme inhumà, i per això mateix no cristià, el fet de perdre la sensibilitat de gaudir

de la bondat i la bellesa de les coses materials.

1.2. Comentari final

Al final d'aquest recorregut analític, veiem com aquestes regles admeten una doble extrapolació. En primer lloc, s'estenen a qualsevol realitat que sigui necessària o convenient en la vida i en què hi pugui cabre, en general o per a cada exercitant en particular, un risc de desordre. Per això, com ja s'ha dit més amunt, aquestes regles es poden aplicar molt útilment a coses com el menjar i el beure, els viatges i els espectacles, els vestits i l'aixovar, la televisió, etc. Si en els Exercicis només es parla del menjar i la beguda, ha de ser perquè en el recés no acostuma a donar-se altre tipus de necessitats humanes en què hi pugui haver desordre.

Una altra extensió o extrapolació de les regles es refereix al mateix menjar i, per tant, a compartir l'aliment i fer front al terrible problema de la fam al món. Una justa hermenèutica ens pot portar a contemplar com menjava Jesús i passar a l'acció, és a dir, a considerar com es comportava en relació amb aquest tema de la fam de la gent, i així és també com hauríem de respondre-hi nosaltres.²⁴ I amb això, les regles ens ajuden a superar la realitat tramposa que ens imposa uns desigs artificials que porten a fer-nos insolidaris i que acceleren l'empobriment dels altres.

Finalment, convé destacar que l'ideal que es proposa no és abstenir-se, sinó «ordenar-se», paraula molt típica dels Exercicis i que parla d'harmonia i equilibri o moderació. «Es tracta, doncs, de descobrir per experiència el

goig d'una austeritat solidària que allibera i possibilita llibertat.»²⁵ Per això aquestes regles són molt adients com a

introducció a l'experiència de la quarta setmana, en què és central el conreu del goig i el plaer espirituals.

IV. QUARTA SETMANA

Passat el període de la tercera setmana, en què l'exercitant ha contemplat i ha experimentat com Déu s'amaga, no pas com desapareix, ara intenta, amb la gràcia de Déu, entrar en el goig del mateix Senyor (cf. Mt 25,21.23).

1. EXPERIMENTAR EL GOIG I LA GLÒRIA DEL RESSUSCITAT

Ja que hem ressuscitat amb Crist, d'alguna manera hem de poder experimentar el fet de la nostra resurrecció, encara incipient o embrionària, però molt real (cf. Col 3,1; 1Jn 3,1). I aquesta realitat del Ressuscitat en nosaltres, viscuda ja de manera sacramental en el baptisme (cf. Rm 6,3-5), té una dimensió còsmica, és a dir, no es tanca en la simple relació entre persones, ja que en el Crist tot té consistència, el que fa referència al cel i el que fa referència a la terra (cf. Col 1,15-20).

En aquesta setmana, doncs, es tracta d'experimentar la plenitud humana

en Déu; experimentar d'alguna manera com la Vida transcendeix la vida; experimentar la vida eterna, el goig i el repòs de Déu (cf. He 4,1-11). És una experiència purament teològica, però com a experiència de la resurrecció de Jesús, ha de ser experiència integradora de totes les dimensions personals i còsmiques.

Com en les setmanes anteriors, es proposa una primera contemplació que ve a ser una introducció a les altres contemplacions que segueixen: «com Crist nostre Senyor s'aparegué a Nostra Senyora». El recorregut dels

elements que constitueixen aquesta primera contemplació ens servirà per a situar el sentit de tota la quarta setmana en el procés dels Exercicis.

[218] LAPRIMERA CONTEMPLACIÓ; COM CRIST NOSTRE SENYOR S'APAREGUÉ A NOSTRA SENYORA [299].

L'acostumada oració preparatòria

[219] El primer preàmbul és la història, que és aquí com després que Crist expirà en la creu, i el cos quedà separat de l'ànima i amb ell sempre unida la divinitat, l'ànima benaurada davallà a l'infern, també unida a la divinitat, d'on va treure les ànimes justes, i venint al sepulcre i ressuscitat, s'aparegué a la seva beneïda Mare en cos i en ànima.

[220] El segon: composició veient el lloc, que serà aquí veure la disposició del Sant Sepulcre i el lloc o la casa de Nostra Senyora, mirant-ne les parts en particular; semblantment, la cambra, l'oratori, etc.

[221] El tercer: demanar el que vull, i serà aquí demanar gràcia per a alegrar-me i gaudir intensament de tanta glòria i tant goig de Crist nostre Senyor.

[222] El primer, el segon i el tercer punts seran els mateixos acostumats que vam tenir en la Cena de Crist nostre Senyor.

[223] El quart: considerar com la divinitat, que semblava amagar-se en la passió, surt i es mostra ara tan miraculosament en la santíssima resurrecció, pels veraders i santíssims efectes d'ella.

[224] El cinquè: mirar l'ofici de consolar que Crist nostre Senyor porta, comparant-lo amb la manera en què uns amics solen consolar d'altres.

[225] Acabar amb un col·loqui o col·loquis, segons allò que es busca, i un pare-nostre.

1.1. Comentari

El primer preàmbul [EE 219] conté una consideració teològica sobre el davallament de Crist als inferns que acaba amb l'aparició del Ressuscitat «a la seva beneïda Mare en cos i en ànima». Aquest preàmbul connecta amb el final de la tercera setmana [EE 208,10-11], en què l'exercitant ha considerat durant tot el dia el cos de Crist separat de l'ànima i la solitud de Nostra Senyora. Ara es presenta el descens de l'ànima «a l'infern», que «possibilita el rescat d'Adam i Eva» i «destaca com res no queda al marge de la redempció» (Xavier Melloni). Aquest misteri, Ignasi l'exposa amb major sobrietat que alguns teòlegs orientals o que les icones. En els Exercicis apareix més aviat la solitud i la *deshumanització* de Jesús («el cos va quedar separat de l'ànima»), però a la vegada la solidaritat («d'on va treure les ànimes justes»; cf. també EE 311). Perquè la plenitud de la vida divina s'apodera d'ell, de l'humiliat en la creu, com sembla indicar-ho la insistència amb què en tan breu espai Ignasi subratlla dues vegades la unió de l'ànima amb la divinitat.

«[...] i venint al sepulcre i ressuscitat, s'aparegué a la seva beneïda Mare en cos i en ànima.» La tradició pietosa d'aquesta aparició, Ignasi potser la va prendre de la *Vida de Crist*, que va llegir a Loiola, o de l'*Exercitatori de la vida espiritual*, de Garsias de Cisneros, que llegí a Montserrat. A Terra Santa també va poder visitar algunes de les esglésies dedicades a aquest *misteri*, que no consta en els Evangelis, però en el qual, en paraules de Polanco en nota a la Vulgata, «s'hi pot creure pie-

tosament i de manera versemblant». En qualsevol cas, Maria, com a mare i com a creient, va haver de tenir alguna forma d'experiència de la resurrecció del seu Fill, ella que era benaurada per haver cregut (cf. Lc 1,45) i que va restar fidel fins al peu de la creu.²⁶

La composició veient el lloc [EE 220], que com és habitual, deixa un ampli camp a la imaginació de l'exercitant, se centra en la mirada a allò material (el Sant Sepulcre), domèstic (el lloc o la casa de Nostra Senyora, amb les seves parts particulars, cambra, oratori...), com deixant entendre que el Ressuscitat i els efectes de la Resurrecció es donen en el que és sensible, encara que són imperceptibles a la vista.

El tercer preàmbul [EE 221] és petició de la gràcia d'experimentar el goig i la glòria del Ressuscitat. Es tracta d'un goig i una glòria que ens transcendeix, no simplement el premi que s'assoleix al final d'una gesta o d'un acte heroic d'amor. És la participació gratuïta en la plenitud de Déu, que ho sobrepassa tot. Els textos del Nou Testament intenten fer-nos besllumar aquesta plenitud de Crist en la qual hem estat introduïts per un amor gratuït (cf. Ef 1,3-14; Fl 2,6-11; Col 1,15-23; 1Pe 1,3-9; 1Jn 3,1-2). Aquí es veu com l'exercitant es troba en la via unitiva, que no és una cosa insòlita i fora de l'àmbit normal de la vida de fe. Se li demana a Déu la gràcia de participar d'alguna manera del goig de què gaudeix Crist ressuscitat. La quarta setmana ha de ser, doncs, una forma de participació anticipada de la vida divina plena: «Tasteu i veureu que n'és, de bo, el Senyor» (Sl 34,9); «olorar i gustar amb l'olfacte i amb el gust la infinita suavitat i dolçor de la divini-

tat» [EE 124,1]. Però amb el benentès que l'exercitant no ha d'abandonar de cap de les maneres les coses de la terra, sinó viure-les des de l'interior de Déu. Vivim ja la resurrecció de Crist i, per tant, no hem d'adherir-nos a les coses que són alienes o contràries a la nova vida nascuda del misteri pasqual, sinó buscar les de la nova condició de ressuscitats en un món ja tocat per la resurrecció de Crist (cf. Col 3,1-2), anticipació del repòs en la plenitud del Regne (He 4,9-11; 1Co 15,28, i Rm 14,17). És un estat en què la persona que s'exercita «cap cosa creada sobre la faç de la terra no pot estimar en si, sinó en el Creador de totes elles» [EE 316,2]; «estimant Déu en totes les coses, i totes les coses en Ell», diu Ignasi en les *Constitucions* [núm. 288]. És viure-ho tot des del que és definitiu de Déu. Pura gràcia!

1.2. Els punts

Com podem iniciar aquest recorregut pel camp del diví? Seguint la pedagogia de Jesús, que, mitjançant els Evangelis, va transmetre l'experiència pasqual a través de les realitats del nostre món, afectades ja per la seva resurrecció, primícia de tota la creació ressuscitada. Així, la Resurrecció pot experimentar-se pels «efectes d'ella», de manera que l'exercitant pugui dir: «allò que hem sentit, que hem vist amb els nostres ulls, que hem contemplat, que hem tocat amb les nostres mans, referent a la Paraula de la vida» (1Jn 1,1).

Ignasi es remet només a misteris consignats en els Evangelis, que són relats accessibles a la pregària contemplativa. En canvi, deixa de banda els

himnes i altres gèneres neotestamentaris mitjançant els quals es parla de la resurrecció de Jesús. En conseqüència, els punts que Ignasi proposa com a ajuda per a les contemplacions segueixen consistint en l'apropament al misteri en allò que té de visible, audible o penetrable. Així, els tres primers punts són els mateixos que en la tercera setmana i en part de la segona [EE 222]; sempre, però, dirigits per la petició pròpia d'aquesta setmana, que marca l'orientació dels exercicis de contemplació.

El quart i el cinquè punts són específics de la quarta setmana. El quart és el revers del cinquè de la tercera setmana, que era «considerar com la divinitat s'amaga» [EE 196]. En aquest moment, «la divinitat, que semblava amagar-se en la passió, surt i es mostra ara tan miraculosament en la santíssima resurrecció, pels veritaders i santíssims efectes d'ella» [EE 223]. Efectivament, en la passió apareixia la impotència de Jesús davant de les injúries, les calúrnies, els maltractaments i la crucifixió; enmig de la covardia, l'abandonament, la traïció, la dispersió... dels més propers. Ara, un Crist transformat, però amb les nafres visibles, que mostren la continuïtat en relació amb el Crist que pateix de la tercera setmana, apareix impassible, segur davant dels enemics, i torna a convocar els deixebles: aquests deixebles que s'uneixen de nou, que superen la por als adversaris de Jesús, que s'omplen d'alegria amb la retrobada... I en general, l'exercitant pot considerar molts altres «veritaders i santíssims efectes d'ella»: la paraula de Déu, la comunitat que reneix, els sacraments

que actualitzen el misteri pasqual, els pobres com a sagrament viu de Crist...

El cinquè punt introdueix una perspectiva de Crist ressuscitat d'una gran finesa i transcendència. El Ressuscitat realitza plenament les paraules que Jesús pronuncià durant el Sant Sopar: «Vosaltres sou els meus amics si feu el que jo us mando. Ja no us dic servents, perquè el servent no sap què fa el seu amo. A vosaltres us he dit amics perquè us he fet conèixer tot allò que he sentit del meu Pare» (Jn 15,14-15). En els relats evangèlics es pot contemplar com Jesús consola i anima de «la manera en què uns amics solen consolar d'altres» [EE 224]. Però l'amistat humana no és més que una pista per a fer el pas cap a l'amistat que surt de Crist ressuscitat, la concreció de l'amistat i la tendresa de Déu vers la humanitat i vers el món. Quan en un text únic, Ignasi va parlar d'«amics en el Senyor»,²⁷ dient «en el Senyor» feia referència a una amistat més amistat que cap amistat humana, més elevada que cap de les que puguem imaginar. Es tracta de l'amistat de Déu humanitzada en Jesús de Nazaret, en el qual allò diví s'humanitza i allò humà es divinitza. En aquest punt s'arriba a un dels moments més elevats de l'experiència dels Exercicis, participar en l'amistat de Déu, ja que «Déu és amistat».²⁸

En aquest sentit, és molt interessant la reflexió de Tomàs d'Aquino, quan afirma que «la caritat significa no solament l'amor de Déu, sinó també una certa amistat amb Ell», és a dir, «la caritat és amistat».²⁹ I l'arrel d'aquesta amistat es troba en el mateix Déu, perquè l'amistat existeix en la Trinitat. «L'Esperit és amor, és amistat entre el

Pare i el Fill. Així, l'amistat existeix primer en Déu, el qual l'ha vessat sobre la comunitat humana enviant l'Esperit Sant com a amic.»³⁰ I aquesta amistat de Déu suscita el desig d'amistat amb Ell.³¹

1.3. Notes

[226] Primera nota. En les contemplacions següents es procedirà per a tots els misteris de la resurrecció de la manera que es diu a continuació, fins a l'ascensió inclusivament, seguint i guardant en la resta la mateixa forma i manera, en tota la setmana de la resurrecció, que es tingué en tota la setmana de la passió. Així doncs, per a aquesta primera contemplació de la resurrecció caldrà regir-se, quant als preàmbuls, segons allò que es busca, i quant als cinc punts, seran els mateixos; i les addicions, que estan més avall, seran les mateixes; i semblantment, en tota la resta hom es pot regir per la manera de la setmana de la passió, per exemple en les repeticions, en els cinc sentits, escurçant o allargant els misteris, etc.

[227] Segona nota. Ordinàriament, en aquesta quarta setmana és més convenient que en les altres tres passades fer quatre exercicis i no cinc: el primer, de seguida de llevar-se al matí; el segon, a l'hora de missa o abans de dinar, en comptes de la primera repetició; el tercer, a l'hora de vespres, en comptes de la segona repetició; el quart, abans de sopar, aplicant els cinc sentits sobre els tres exercicis del mateix dia, notant les parts més principals i fent-hi pausa, i on s'hagin sentit majors mocions i gustos espirituals.

[228] Tercera nota. Com que en totes les contemplacions s'ha donat un nombre

exacte de punts, per exemple, tres o cinc, etc., la persona que contempla pot posar-hi més o menys punts segons que millor es trobi; i per això aprofita molt, abans d'entrar en la contemplació, projectar i assenyalar el nombre exacte de punts que ha de prendre.

[229] Quarta nota. En aquesta quarta setmana, pel que fa a les deu addicions, s'han de mudar la segona, la sisena, la setena i la desena.

La segona serà, de seguida que em despertí, posar-me davant de la contemplació que he de fer, volent-me commoure i alegrar-me de tant goig i tanta alegria de Crist nostre Senyor.

La sisena serà portar a la memòria i pensar coses que procurin plaer, alegria i goig espiritual, com, per exemple, de glòria.

La setena serà servir-se de claror i de bona temperatura, com, per exemple, a l'estiu de fresca i a l'hivern de sol o calor, en allò que l'ànima pensa o preveu que la pot ajudar per a alegrar-se en el seu Creador i Redemptor.

La desena serà, en comptes de la penitència, mirar en tot la tempraça i el terme mitjà, si no és en precepte de dejunis o abstinències que l'Església mani, perquè aquests sempre s'han de complir, si no hi ha un just impediment.

Segons la primera nota [EE 226], les matèries d'aquesta setmana variaran, òbviament, respecte a les de la tercera setmana, que són sobre la passió del Senyor, i abraçaran «tots els misteris de la resurrecció [...] fins a l'ascensió inclusivament». Mitjançant la contemplació de les aparicions, l'exercitant anirà assimilant el tipus i la matriu de

les relacions posteriors del Ressuscitat amb els creients. Però la manera de procedir i la distribució del temps seran les mateixes que la setmana anterior, tot i que els punts són ara cinc, i en aquest sentit, no són «els mateixos», com diu el text, sinó que varien el quart i el cinquè, i no són sis, com en la tercera setmana. I les adaptacions s'hauran de regir sempre per l'experiència espiritual de l'exercitant, és a dir, la subyecta materia o «allò que es busca» [EE 226,3].

La segona nota matisa en algun sentit l'orientació general de l'anterior, ja que assenyala com a «més convenient» fer quatre exercicis en lloc de cinc. A més a més, les diferents contemplacions ompliran tres temps, i ocuparan fins i tot el lloc de les repeticions, però en canvi, el quart exercici serà «aplicant els cinc sentits sobre els tres exercicis del mateix dia, notant les parts més principals i fent-hi pausa, i on s'hagin sentit majors mocions i gustos espirituals». Aquesta observació ens sembla d'importància cabdal si s'entén l'aplicació de sentits en perspectiva espiritual, tal com es va explicar en un comentari anterior.³² Efectivament, l'objectiu tan elevat d'aquesta quarta setmana, segons que s'expressa en la petició pròpia, ha de servir-se d'una manera de pregar que transcendeixi no solament la meditació, sinó la pregària contemplativa dominant en les setmanes anteriors, fins que la persona que s'exercita, en la mesura que Déu ajudi, arribi a «olorar i gustar amb l'olfacte i amb el gust la infinita suavitat i dolçor de la divinitat» [EE 124,1]. Aquesta experiència sembla fonamental per a qui ha d'aspirar, mitjançant la gràcia divina, a «buscar i trobar Déu en totes

les coses». I tant l'elevació de la matèria com l'experiència ja comprovada de la persona que fa els Exercicis aconsellen un bon marge de llibertat per a moure's en la pregària amb més o menys punts, sense deixar-se portar per la improvisació, segons que s'exposa en la tercera nota.

Les addicions, que, com sempre, han de cuidar-se per la seva utilitat, que acompanya l'experiència espiritual i hi dóna suport, tenen aquí una especial originalitat i importància [cf. EE 229]. La segona tracta de com cal disposar-se per al dia en el moment de llevar-se; la sisena parla sobre els pensaments que he de conrear durant el dia; la setena es refereix a l'ambient de llum i temperatura que escau a l'experiència de la quarta setmana. En aquestes orientacions, de manera senzilla, però amb gran saviesa antropològica, Ignasi proposa recursos per a fomentar l'experiència espiritual de la quarta setmana: «volent-me com moure i alegrar-me de tant goig i tanta alegria de Crist nostre Senyor» [EE 229,2]; «portar a la memòria i pensar coses que procurin plaer, alegria i goig espiritual, com, per exemple, de glòria» [229,3]; «alegrar-se en el seu Creador i Redemptor» [EE 229,4]. Expressions com *alegrar*, *goig* i *alegria de Crist*, *plaer*, *alegria* i *goig espiritual*, *glòria* i *alegrar-se en el seu Creador i Redemptor* ens eleven a un alt nivell de sentiments que omplen, arrelats en la vivència creient del Crist (Crist, espiritual, Creador i Redemptor), i al mateix temps, tractant-se de l'experiència d'un Déu humanitzat, que estan encarnats en la vida humana de qui practica els Exercicis. Amb això s'ajuda a l'objectiu d'aquests, ja

que les addicions són «per a trobar millor el que es desitja» [73,1], és a dir, la consecució del fruit dels Exercicis, que no és atrofiar la vida, sinó ordenar-la [cf. EE 21]. Havent dit tot això, la desena addició, sobre la penitència, queda modulada d'aquesta manera: «en comptes de la penitència, mirar en tot la templança i el terme mitjà», que és la forma de viure una vida humana sana i equilibrada.

1.4. Un triple missatge de la quarta setmana

Recapitulant algunes de les coses que acabem de comentar, creiem que la quarta setmana pot ser un mitjà excel·lent per a aprofundir i ajudar a desenvolupar tres aspectes molt importants del nostre viure cristià.

El primer d'aquests aspectes és l'alegria, l'alegria que Crist va venir a oferir-nos com a seva, una alegria íntegra, completa; una alegria indestructible (cf. Jn 15,11; 17,13; 16,20). Perquè, com escrivia Ignasi a la seva estimada benefactora Agnès Pascual, «el Senyor no us mana fer coses que van en detriment i treballs de la vostra persona, sinó que més aviat vol que visqueu contenta amb Ell, tenint cura necessària del vostre cos».³³ Es tracta d'una alegria que és fruit i culminació d'una vida d'amor generós, perquè «la felicitat d'aquesta vida no pot trobar-se en els mandrosos, sinó en els fervorosos al servei de Déu».³⁴ Així, el «més» que travessa l'experiència dels Exercicis floreix en l'autèntica alegria, do del Ressuscitat. «En l'alegria ben viscuda, en la punta sempre oberta de les nostres plenituds, s'anuncia l'Alegria

definitiva; es percep en la seva puresa l'anticipació de la Plenitud última.»³⁵ Aquesta alegria plena i profundament humana, que és una de les aportacions que pot fer el cristianisme al món actual i «una revolució de l'alegria», potser és encara avui una assignatura pendent. Creiem molt oportú portar aquí el pensament d'un notable exegeta, comentador de l'Evangelí de Joan:

«Alegria, entusiasme i goig pertanyen, en la tradició bíblica, al nucli essencial de l'experiència religiosa. La trobada amb Déu, que crea la salvació i allibera l'home, expandeix alegria entre els homes. [...] D'altra banda, cal admetre que avui ni els cristians ni les esglésies estan ja al capdavant pel que fa a la difusió de l'alegria, i això no és un bon signe. [...]

»Segons el Nou Testament, l'alegria és efecte de l'amor experimentat o fruit de l'Esperit, unida a la felicitat del domini de Déu.»³⁶

Aquesta alegria és font de llibertat, i al mateix temps, dinamitzadora. «El món no pot res contra aquell que canta en la misèria» (Ernesto Sábato). El papa Francesc ha volgut comunicar el seu primer missatge, l'exhortació apostòlica *Evangelii gaudium*, sota el signe de la invitació a l'alegria de l'Evangelí.

L'amistat, íntimament unida a l'alegria, és un altre dels elements bàsics de la vida cristiana, com mostra l'autor esmentat, Josef Blank:

«Quan domina l'alegria, fàcilment s'arriba a l'amistat. [...] Per a Joan tots els cristians són "amics de Jesús"»³⁷

L'amistat la va viure Jesús, i en ell radica la crida i la possibilitat d'una profunda amistat molt humana. «L'amistat neix en Crist, en Crist creix i per Crist es plenifica»,³⁸ i per això és una de les notes distintives de la comunitat cristiana naixent (cf. Ac 2, 44-47). Un cristià i una Església que vulguin superar un estil de vida i una acció purament moralitzants i a vegades represius haurien de desenvolupar la manera de viure de Jesús, que va ser amic de tothom (cf. Mt 11,19 i Lc 7,34).

Ignasi de Loiola va ser un gran amic, de manera que «si no s'esmentessin les seves amistats, desfigurariem el retrat del nostre sant» (Hugo Rahner). A més a més, en els mateixos Exercicis, hem pogut veure com, des del començament, en l'explicació del col·loqui [EE 54], se'ns presenta la pregària com una relació d'amistat amb Déu. I en la seva vida, Ignasi no solament va poder parlar dels seus «amics en el Senyor», sinó que va ser un veritable mestre en l'art de l'amistat.³⁹ En el Concili Vaticà II l'Església va voler manifestar-se com a Església de la misericòrdia, Església samaritana, i el mateix Concili va ser una experiència de simpatia amb el món.⁴⁰ I potser, atesos els canvis accelerats que s'han produït després del llarg període transcorregut des d'aquest esdeveniment, més que els seus documents, aquest missatge de l'amistat és el més actual i durador. L'amistat viscuda en cercles concèntrics que s'amplien, des de les relacions curtes de la comunitat i la família fins a les més llargues en diferents àmbits de la societat, no solament ha de ser una bona experiència de suport de les persones, sinó testimoni actiu en-

mig del món; una oferta excel·lent, ja que «l'amistat és el més necessari per a la vida» (Aristòtil).⁴¹

Finalment, cal parlar de l'experiència del plaer, d'una vida ordenada i harmònica. Abans hem vist les «regles per a ordenar-se en el menjar», i ara es tracta de substituir la penitència per «la temprança i el terme mitjà». La quarta setmana pot ser un punt culminant dels Exercicis, adreçats a «ordenar» la vida cristiana [cf. EE 21], un ordre que no és negació, sinó participació en el goig complet del Ressuscitat (cf. Jn 15,11). Es tracta, doncs, d'un plaer purificat i elevat al llarg dels Exercicis, com ja indicàvem en el mateix inici d'aquest comentari.⁴²

Els Exercicis poden ser una resposta al repte de recuperar el plaer o el goig anticipatiu del Regne de Déu, que és «la justícia, la pau i el goig de l'Esperit Sant» (Rm 14,17). La tradició bíblica ens situa de manera ininterrompuda davant de la perspectiva d'un plaer total, com a consumació de l'obra de Déu i Jesús mateix, que segons l'Evangeli de Joan es va manifestar en un banquet de nocces (cf. Jn 2,1-11) va compartir també el gust per allò veritablement humà (cf. Mt 11,19; Lc 7,34). Ell, que no va defugir cap dels mals tràngols que inevitablement porta una vida humana i solidària, ens va ensenyar amb el seu viure que una de les temptacions en què podem caure és, renunciant als veritables goigs de la vida, perdre's en els excessos i les compensacions infrahumanes. Ja fa anys, Teilhard de Chardin advertia que una de les més grans amenaces per a la humanitat era perdre el gust de la Vida.⁴³ I el jove místic ja esmentat es-

crivia en les seves notes espirituals el següent:

«Si ens atrevíssim a veure veritablement el diví en l'eflorescència del que és humà, estimariem els homes, els nostres amics, el nostre treball, l'art, etc., amb un ímpetu diví, i Déu amb una espontaneïtat humana. Però ens detenim contínuament en el nostre amor a l'humà pel pretext de l'amor a Déu, i en el nostre amor a Déu pel pretext de l'amor als homes.»⁴⁴

Per tant, «no es tracta de gaudir menys, sinó de gaudir millor» (André Comte-Sponville), perquè la vida cristiana no és una vida de goig o de plaer «de baixa intensitat, sinó de la més alta qualitat» (Papa Francesc).

1.5. Conclusió

En acabar la quarta setmana conclou pròpiament el procés de l'experiència espiritual dels Exercicis. Després en seguiran d'altres («Contemplació per a assolir amor», «Regles per a sentir amb l'Església» i «Tres maneres d'orar») que preparen l'exercitant per a portar a la vida diària el que s'ha viscut i s'ha adquirit en la llarga experiència de trenta dies. Amb l'ajuda de la gràcia i segons els graus que Déu ha volgut disposar, l'exercitant haurà arribat al punt en què Crist s'ha format ja en ell (cf. Ga 4,19), i en endavant haurà de prolongar Crist arreu, estimant com Ell ha estimat, és a dir, vivint una vida de fe «que actua per l'amor» (Ga 5,6).

V. ELS MISTERIS DE LA VIDA DE CRIST

Anticipem aquí un breu comentari de l'apartat «Els misteris de la vida de Crist», en primer lloc per «raons editorials», per equilibrar l'extensió del present quadern i del següent, que probablement serà el darrer d'aquests comentaris dels Exercicis. A més a més, atès que anem publicant un comentari en fascicles, aquest apartat fa referència a les quatre setmanes que precedeixen, i no a la part dels Exercicis que ha de seguir, i per tant, queda més ben situat si el publiquem a continuació de la quarta setmana, en la qual conclou la contemplació dels misteris de la vida del Senyor.

1. CAP A UNA EXPERIÈNCIA PERSONAL DEL SENYOR

Gairebé al final del llibre dels Exercicis Espirituals, abans de l'apartat en què es reuneixen les diferents regles, hi ha una llarga secció amb cinquanta-un «misteris de la vida de Crist» que Ignasi introdueix d'aquesta manera:

[261] ELS MISTERIS DE LA VIDA DE CRIST NOSTRE SENYOR

Nota. Cal advertir en tots els misteris següents que totes les paraules incloses entre parèntesis són del mateix Evangeli, i no ho són les que hi ha fora. I en cada misteri es trobaran, la majoria de les vegades, tres punts per a meditar-hi i contemplar-hi amb més facilitat.

I després segueixen cinquanta-un misteris, des de l'Anunciació a Maria fins a l'Ascensió de Crist [EE 262-312]. Aquí no en reproduïm tot el text, tot i que en citarem algun fragment en la mesura que ens ho demani el comentari següent.

1.1. Comentari

Segons Ignasi, els Exercicis es divideixen en quatre parts: «la primera és la consideració i la contemplació dels pecats; la segona és la vida de Crist nostre Senyor fins al dia de Rams inclu-

sivament; la tercera, la passió de Crist nostre Senyor; la quarta, la resurrecció i l'ascensió, amb tres maneres d'orar» [EE 4,2-3]. Per tant, fora de la primera setmana i el complement de les tres maneres d'orar, la major part dels Exercicis se centra en la contemplació de la vida, la passió i la resurrecció de Crist nostre Senyor.

Per a aquesta contemplació, a part de les indicacions que Ignasi proposa en el cos dels Exercicis al ritme de cada setmana, la majoria de les vegades amb un simple enunciat de la matèria, al final afegeix aquesta llarga sèrie de propostes. S'ha advertit i destacat per part dels comentaristes el fet que Ignasi faci servir la paraula *misteri* per a referir-se als diferents episodis de la vida, la passió i la resurrecció que figuren en els Evangelis. Tot i que no s'ha de descartar que el sant sigui tributari de la tradició medieval, que considerava com a misteri «una representació amb imatges que actualitzava la paraula de Déu»,⁴⁵ creiem que aquest fet connecta més amb el sentit profund que el Nou Testament dona a la paraula *misteri*, com els designis amagats de Déu i revelats en la vida i el misteri pasqual de Jesús.

El mode de citar els Evangelis és, a vegades, com ha estat habitual fins a època recent, concordista, de manera que s'intenta fer un sol relat a partir de textos diferents, però relatius a un mateix fet [cf. EE 274, 289, 290, 291, etc.]. A més a més, com que la divisió de la Bíblia en versets numerats data del 1551, naturalment l'autògraf se serveix d'un altre procediment per a la divisió del text, mitjançant lletres, com s'estilava a l'època. En les edicions ac-

tuals, però, es fa servir, òbviament, la forma moderna dels versets numerats. Sembla que la traducció dels textos evangèlics és del mateix Ignasi, el qual hi afegeix l'aparició a Nostra Senyora [EE 299] i a Josep d'Arimatea [EE 310], basant-se en tradicions de l'època, que en el cas de l'aparició a Maria, el sant vol justificar per raons de sentit comú [cf. EE 299,3]. Poques vegades el mateix Ignasi afegeix alguna consideració pròpia, com en la «crida dels apòstols» [EE 275,7-9] o en l'apartat sobre «com Crist va treure fora del temple els venedors» [EE 277,4]. A part d'això, només hi ha algun element que no figura en els Evangelis, com la «bresca de mel» que Jesús dona als deixebles quan se'ls apareix mentre pescaven [EE 306,4].

L'exercitant, a través de l'apropament a aquests episodis de la història de Jesús, mitjançant l'Esperit, que treballa en el seu cor, anirà penetrant en el misteri del *Kýrios*, del Senyor, i impregnant-se d'aquest misteri. Quan s'utilitzen aquests misteris en l'experiència dels Exercicis, es fa en forma de contemplació, per exemple, cenyint-se a la tercera setmana, «primera contemplació» [EE 190]; «segona contemplació» [EE 200]; «la contemplació serà des de l'hort fins a la casa d'Annàs» [EE 208,1]; «prendre en cada contemplació menys misteris» [EE 209,1]. La contemplació ignasiana té una peculiaritat, que és una forma de recreació personal en la fe del misteri que es contempla, de manera que veure, escoltar i comprendre no és més que el pas per a aconseguir l'experiència personal del *Senyor* [cf. EE 104]. Per això, el que importa, més que la lletra

del text, que òbviament no s'oblida, com mostren les referències clares del llibre dels Exercicis, és l'esdeveniment que l'exercitant intenta reviuir i actualitzar.⁴⁶

Sobre el motiu que va portar Ignasi a agregar aquesta part en el llibre dels Exercicis, es pot al·legar la raó de l'accés restringit en el segle XVI al text evangèlic per a moltes persones que haurien de fer servir el llibre. És, per tant, una manera de facilitar-lo, encara que sigui en resum. Tanmateix, per a això n'hi hauria hagut prou amb un resum de cada misteri. En canvi, el que Ignasi presenta és el misteri dividit en diversos punts, cosa que justifica amb aquestes paraules: «en cada misteri es trobaran, la majoria de les vegades, tres punts per a meditar-hi i contemplar-hi amb més facilitat». Sembla, doncs, que Ignasi vol també oferir la pauta per a la feina de la persona que dona els Exercicis: «la persona que dona a altra manera i ordre per a meditar o contemplar ha de narrar fidelment la història d'aquesta contemplació o meditació, passant només pels punts amb una explicació breu o sumària» [EE 2,1]. Així, doncs, Ignasi ofereix uns punts que són un model possible d'altres que el mateix acompanyant pot proposar i ampliar amb la dita «explicació breu o sumària». El mateix Ignasi ens deixa entreveure com hauria de ser aquesta breu ampliació en les contemplacions amb què s'inicien les diferents setmanes [EE 101-109, 110-117, 190-198, 218-225].

Tot i que aquest apartat dels Exercicis sobre els misteris de la vida de Crist és, en general, molt poc utilitzat,

una lectura atenta pot suggerir encara avui consideracions interessants. Per exemple, ens adonem que gairebé la totalitat dels misteris són accions i no discursos,⁴⁷ sens dubte per a ajudar que l'exercitant s'impliqui personalment en l'acció evangèlica, de manera que la contemplació sigui transformadora d'actituds i afectes. Un s'ha de posar «no tant davant d'un text com davant d'una escena o una imatge», diu amb encert John W. O'Malley.⁴⁸ I les paraules següents, de Karl Rahner, són una bona descripció de la manera ignasiana en què l'exercitant ha d'implicar-se en el misteri que contempla:

«Hem d'esforçar-nos sempre a participar en la història de la meditació amb tot el cor. Segons sant Ignasi, el misteri triat per a cada meditació ha de projectar-se en la nostra vida. Cal col·locar la pròpia experiència vital davant del misteri, i així fer la meditació el més existencialment possible.»⁴⁹

També resulta interessant observar els punts que es destaquen en cada misteri. Per exemple, en les contemplacions de la tercera setmana, Ignasi subratlla de manera molt sòbria com el Senyor va a la passió, i així, en el títol dels diferents misteris repeteix «des de... fins a», per exemple «des de la Cena fins a l'hort» [EE 290 i següents].⁵⁰ Potser per aquest motiu utilitza principalment textos de l'Evangeli de Lluc, «per a qui “el camí” és una categoria fonamental que afavoreix la pedagogia dels “desplaçaments”, i les descripcions del qual ajuden a contemplar la humanitat de Jesús.»⁵¹

1. En els directoris antics s'admet ja el caràcter de via unitiva de la tercera setmana. «Podem dir que estem en *via* unitiva, és a dir, en *camí* unitiu, però no en vida unitiva.» Dins: MELLONI, Javier (2001). *Mistagogia de los Ejercicios*. Bilbao - Santander: Mensajero - Sal Terrae, pàg. 233.
2. Sobre la relació de la distribució de les hores de pregària i de l'assimilació personal de l'objectivitat dels misteris, són interessants les consideracions d'Erich Przywara: «No es tracta d'una simple interiorització de l'ànima, sinó, totalment a to amb l'esperit de la litúrgia, d'una participació creixent en la realitat objectiva del Regne de Déu.» Dins: PRZYWARA, Erich (1993). *Una teología de los Ejercicios (II)*. Barcelona: Cristianisme i Justícia, Col·lecció EIDES, núm. 10, pàg. 21; cf. pàg. 11, 13, 17, 20, 26-27.
3. IPARRAGUIRRE, Ignacio (1978). *Vocabulario de Ejercicios Espirituales. Ensayo de hermenéutica ignaciana*. Roma: CIS, pàg. 7.
4. MOLLÀ, Darío. «La tercera setmana dels Exercicis». Dins: CATALÀ, Toni; MELLONI, Javier; MOLLÀ, Darío. *Considerar com la divinitat s'amaga. Tercera Setmana*. Barcelona: Cristianisme i Justícia, Col·lecció EIDES, núm. 35, pàg. 21.
5. Cf. amb la nota 4. L'estudi conjunt de Toni Català, Javier Melloni i Darío Mollà, sobre la tercera setmana, és d'una riquesa i una polí-cromia espiritual notable.
6. FESSARD, Gaston (2010). *La dialèctica de los Ejercicios Espirituales de san Ignacio de Loyola*. Bilbao - Santander: Mensajero - Sal Terrae, pàg. 14.
7. Cf. amb la petició de la segona setmana i el comentari. Dins RAMBLA, Josep M. (2014). *Ejercicios Espirituales de sant Ignasi de Loiola. Una relectura del text (3)*. Barcelona: Cristianisme i Justícia, Col·lecció EIDES, núm. 72, pàg. 12-13.
8. «Les Exercices Spirituels: un instrument pour travailler à la promotion de la justice». Dins: GERVAIS, Pierre (ed.) (1991). *La pratique des Exercices Spirituels d'Ignace de Loyola. Actes du Symposium de Bruxelles du 1er au 6 avril 1991*. Brussel·les: Editions de l'Institut d'Études Théologiques, pàg. 123-146. Ens referim especialment a les pàgines 137 i 138.
9. Cf. nota 4, pàg. 22.
10. Vegeu, a més de la nota anterior, el ric assaig de LOZANO, Josep Maria (1992), *La discreció de l'amor. Considerar com la divinitat s'amaga*. Barcelona: Edicions de la Facultat de Teologia de Catalunya - Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Col·lecció Saurí, núm. 106.
11. *Ibidem*, pàg. 17.
12. ARZUBIALDE, Santiago (2009). *Ejercicios espirituales de san Ignacio: historia y análisis*. Bilbao: Sal Terrae, pàg. 430.
13. Pedro Arrupe i la CG 32 de la Companyia de Jesús van advertir que es pagaria un preu molt alt com a conseqüència de l'opció pels pobres i el compromís per la justícia. És de sobres conegut que els fets van confirmar les seves prediccions. Des d'aquesta perspectiva, Dean Brackley fa una excel·lent exposició de les conseqüències d'optar pels pobres. Entre d'altres, esmenta les següents: fa inevitable la persecució i, com que es fonamenta en el poder de Déu que es realitza en la debilitat, produeix consolació, inspira audàcia i creativitat, etc. Dins: Dean Brackley (2010). *Espiritualidad para la solidaridad: nuevas perspectivas ignacianas*. San Salvador: UCA Editores, pàg. 277-282.
14. CABARRÚS, Carlos Rafael (2000). *Cuaderno de bitácora, para acompañar caminantes. Guía psico-histórico-espiritual*. Bilbao: Desclée de Brouwer, pàg. 216; 248-249.
15. Dels primers temps de la conversió d'Íñigo, diu Laínez: «Y así entonces, con buena intención, le parecía que la santidad se había de medir por la austeridad, de manera que aquel que más austera penitencia hiciese, sería delante de Dios nuestro Señor más santo; y esto le hacía tomar propósito de hacer vida muy austera; y

así, sin otro maestro exterior, ni comunicar su deliberación a otro, se determinó, con pretexto de ir a la corte del duque de Nájera, de salirse de su casa y totalmente renunciar a su tierra y a los suyos y a su mismo cuerpo, y entrar en la vía de la penitencia.» Dins: *Carta*, núm. 4. Així i tot, a mesura que passaven els anys, i a l'hora de dirigir els Exercicis, després de l'experiència dels primers companys, que havien passat almenys tres dies sense beure ni menjar, «agora esto no se atrevería a consentillo más de un día a algún sujeto recio.» Dins: CÂMARA, Gonçalves da. *Recuerdos*, núm. 305).

16. Vegeu la carta d'Ignasi a Francesc de Borja cap al final del 1545. Dins: *Obras completas de san Ignacio de Loyola*. BAC, ²1963, pàg. 665.
17. En efecte, l'Ignasi dels Exercicis Espirituals és la persona que busca continuament com «ajudar les ànimes» i que acaba el seu llarg «pelegrinatge» fundant una Companyia entregada a la major glòria de Déu i al major servei als altres.
18. En l'original autògraf, sens dubte per error, no s'indiquen les Dues Banderes.
19. Directorio 31, dins: LOP, Miguel (2000). *Los directorios de ejercicios, 1540-1599*. Bilbao - Santander: Mensajero - Sal Terrae, pàg. 293.
20. Sobre la importància de la contemplació de la passió, són interessants aquestes reflexions de Luis de la Palma: «Si mirem la matèria de meditació que es proposa en la tercera setmana i els afectes que se'n poden treure, igualment ajuda en totes tres vies, en tots estats i en tot gènere de persones.» I mostra com la contemplació de la passió ajuda a la via purgativa durant la primera setmana per a sentir dolor dels pecats, ja que des del primer col·loqui l'exercitant es relaciona amb Crist crucificat. També ajuda a la via il·luminativa durant la segona setmana, que és la contemplació dels misteris de la vida pública, totalment «plena de dolors i afrontaments de passió». Igualment ajuda a la via unitària durant la quarta setmana «per a sentir els goigs de la resurrecció», i la raó és que la memòria dels treballs passats augmenta el goig de les glòries presents». Dins: PALMA, Luis de (1944). *Camino espiritual*. Madrid: Apostolado de la Prensa. Llibre 3, capítol 20.
21. Cf. F. Suárez: «Al final de la tercera setmana, es presenten algunes regles per a moderar el menjar, ja que per a poder continuar practicant la pregària mental, és molt necessària aquesta moderació.» Dins: SUÁREZ, FRANCISCO (1548-1617). *Los Ejercicios Espirituales de san Ignacio. Una defensa* (introducció, notes i comentaris de Josep Giménez Melià —2003—). Bilbao - Santander: Mensajero - Sal Terrae, pàg. 141. És interessant la nota 166 de Giménez Melià.
22. Cf. Directorio 1. *Notas dadas de palabra*, núm. 1; Directorio 3. *Directorio procedente de san Ignacio*, núm. 15; Directorio 4. *Directorio dictado al P. Vitoria*, núm. 5 i 7; Directorio 6. *Memorial del P. Cámara*, núm. 5-9. Dins: LOP, Miguel (2000). *Los directorios de ejercicios, 1540-1599*. Bilbao - Santander: Mensajero - Sal Terrae.
23. COLECTIVO DE MISIÓN OBRERA, SI. (1991). *La opción por los pobres en los Ejercicios Espirituales* (pàg. 71-89, pàg. 77). Dins: *Tradición ignaciana y solidaridad con los pobres*. Bilbao - Santander: Mensajero - Sal Terrae. Les pàgines 76-78 d'aquest capítol ofereixen unes reflexions molt riques sobre aquestes regles per a ordenar-se en el menjar.
24. Cf. CLARKE, Thomas E. «Jesus at Table. The Ignatian Rules and Human Hunger Today». Dins: SCHNER, George P., ed. (1984). *Ignatian Spirituality in a Secular Age*. Ontario - Waterloo: Canadian Corporation for Studies in Religion - Wilfrid Laurier University Press.
25. COLECTIVO DE MISIÓN OBRERA, SI. *Ibidem*, pàg. 78.
26. Per a tot aquest tema, cf. KOLVENBACH, Peter-Hans. «La Pascua de Nuestra Señora». Dins: *Decir... al «Indecible»*. *Estudios sobre los Ejercicios Espirituales de san Ignacio*. Bilbao - Santander: Mensajero - Sal Terrae, pàg. 145-156.
27. Aquesta expressió ignasiana tantes vegades citada és un hàpax que es troba en la carta d'Ignasi a Joan de Verdolay (24 de juliol del 1537). Cf. *Obras completas de san Ignacio*. BAC, ⁵1991, pàg. 737-740. La frase es troba a la pàgina 738.
28. Així s'expressa Elred de Rievaulx en la seva obra clàssica *La amistad espiritual* (I, 69-70). Dins: (1982) *Caridad. Amistad*. Buenos Aires: Editorial Claretiana, pàg. 286.

29. AQUINO, Tomàs d'. *Summa theologiae*, 1,2; 65,5; 2,2,23.
30. CUNNINGHAM, Lawrence S.; EGAN, Keith J. (2004). *Espiritualidad cristiana. Temas de la tradición*. Santander: Sal Terrae, pàg. 208-210.
31. Des del punt de vista de l'experiència mística de la Trinitat com a amistat, disposem de l'extraordinari testimoni contemporani d'Egide van Broeckhoven. Vegeu RAMBLA, Josep M. (2007). *Dios, la amistad y los pobres: la mística de Egide van Broeckhoven, jesuita obrero*. Santander: Sal Terrae.
32. Vegeu RAMBLA, Josep M. (2014). *Exercicis Espirituals de sant Ignasi de Loiola. Una relectura del text (3)*. Barcelona: Cristianisme i Justícia, Col·lecció EIDES, núm. 72, pàg. 18-19.
33. Carta del 6 de desembre del 1524 o el 1525. Dins: *Obras completas de san Ignacio*. BAC - Normal, núm. 86, 1991, pàg. 717.
34. Carta d'Ignasi als germans estudiants de Coimbra (7 de maig del 1547). Dins: *Obras completas de san Ignacio*. BAC, 1991, pàg. 798. Sobre el fervor al qual fa referència Ignasi, és bo recordar la importància que Pedro Arrupe, una persona de tarannà tan positiu i optimista, atribuïa al fervor en la vida espiritual; i Jerónimo Nadal deia: «Fervor és la Companyia de Jesús.»
35. TORRES QUEIRUGA, Andrés (2013). *Alguien así es el Dios en quien yo creo*. Madrid: Trotta, pàg. 18.
36. BLANK, Josef, comp. (1979). *El Evangelio según san Juan*. Vol. II, cap. XIII-XVII, pàg. 158. Barcelona: Herder.
37. *Ibidem*.
38. RIEVAULX, Elred de *La amistad espiritual* (I, 9). Dins: (1982) *Caridad. Amistad*. Buenos Aires: Editorial Claretiana, pàg. 275.
39. Cf. RAMBLA, Josep M. (2008). *El arte de la amistad en Ignacio de Loyola*. Barcelona: Cristianisme i Justícia, Col·lecció EIDES, núm. 51.
40. Així s'expressava Joan XXIII en el discurs inaugural del Concili, després de fer referència a la severitat amb la qual l'Església havia actuat en temps anteriors: «En el nostre temps, però, l'Esposa de Crist s'estima més usar la medicina de la misericòrdia que no la de la severitat. Pensa que es pot ajudar els necessitats mostrant-los la validesa de la seva doctrina sagrada, més que no pas condemnant-los» (núm. 15). I finalment, Pau VI va posar com a imatge i com a senyera de l'Església actual l'actitud de la compassió i del servei del bon samarità, omplint el Concili d'una actitud de simpatia: «L'antiga història del samarità ha estat la pauta de l'espiritualitat del Concili. Una simpatia immensa ho ha penetrat tot. El descobriment de les necessitats humanes —i són tant més grans com més gran es fa el fill de la terra— ha absorbit l'atenció del nostre sínode» (Pau VI, al·locució del 7 de desembre del 1965, núm. 8).
41. Aquí em sembla convenient tornar a recordar el testimoni d'amistat profundament humana d'Egide van Broeckhoven, esmentat a la nota 31.
42. Cf. RAMBLA, Josep M. *Exercicis Espirituals de sant Ignasi de Loiola. Una relectura del text (1)*. Barcelona: Cristianisme i Justícia, Col·lecció EIDES, núm. 53, pàg. 11-12.
43. Cf. TEILHARD DE CHARDIN, Pierre (1967). *El gusto de vivir*. Dins: *La activación de la energía*. Barcelona: Taurus, 1967, pàg. 215.
44. RAMBLA, Josep M. (2007). *Dios, la amistad y los pobres: la mística de Egide van Broeckhoven, jesuita obrero*. Santander: Sal Terrae, pàg. 34.
45. GUEVARA, Junkal (2007). «Misterios de la vida de Cristo». Dins: *Diccionario de espiritualidad ignaciana*. Bilbao - Santander: Mensajero - Sal Terrae. Vol. 2, pàg. 1250-1255. Vegeu també una altra obra, més àmplia i no tan cenyida als misteris en els Exercicis de sant Ignasi: BARREIRO LUÑA, Álvaro (2014). *Los misterios de la vida de Cristo*. Bilbao - Santander - Madrid: Mensajero - Sal Terrae - Comillas.
46. Vegeu el que s'ha dit a la pàgina 5 sobre la relació de la contemplació dels Exercicis i la litúrgia, juntament a la interpretació d'Erich Przywara en la nota 2.
47. A excepció de les benaurances [EE 278] i del sermó del Sant Sopar [EE 191,2; 209,2].
48. Cf. O'MALLEY, John W. (1995). *Los primeros jesuitas*. Bilbao - Santander: Mensajero - Sal Terrae, pàg. 317.
49. RAHNER, KARL (1977). *Meditaciones sobre los ejercicios de san Ignacio*. Barcelona: Herder, pàg. 134.

50. Molt profundament nota Peter-Hans Kolvenbach, a propòsit de la presentació ignasiana dels misteris de la passió, el següent: «L'absència d'indicadors temporals ens situa en l'etern present del misteri pasqual; els indicadors de lloc ens posen en una ruta, en un camí de creu, que comença ja amb el naixement del qui és Camí. [...] Aquest camí [...] de "treballs, fatigues i dolors" [EE 206] és, en el fons, el que la persona mateixa del Senyor ha patit.» («La pasión según san Ignacio». Dins: *Decir... al «Indecible»*. *Estudios sobre los Ejercicios Espirituales de san Ignacio*. Bilbao - Santander: Mensajero - Sal Terrae, pàg. 94.
51. GUEVARA, Junkal. *Ibidem*, pàg. 1254.

«Ajudar» és el verb amb què Ignasi de Loiola expressà modestament el seu gran desig de fer el bé als altres.

Sota aquest lema de servei i senzillesa, l'Escola Ignasiana d'Espiritualitat (EIDES) ofereix aquesta sèrie de materials ignasians.

Escola Ignasiana d'Espiritualitat (EIDES) Col·lecció «Ajudar»

72. J. M. RAMBLA - SEMINARI D'EXERCICIS (EIDES). Exercicis espirituals de sant Ignasi de Loiola. Una relectura del text (3) - 73. J. MENACHO. «Per què aparegui la divinitat que treballa en nosaltres» - 74. J. M. RAMBLA - SEMINARI D'EXERCICIS (EIDES). Exercicis espirituals de sant Ignasi de Loiola. Una relectura del text (4) - 75. C. MARCET. Ignasi de Loiola: un itinerari vital - 76. P. ARRUPE. Homes i dones per als altres - 77. I. ESPINA CEPEDA. Exercicis ignasians acompanyats per santa Teresa - 78. D. MOLLÀ. El «més» ignasià: tòpics, sospites, deformacions i veritat - 72. J. M. RAMBLA - SEMINARI D'EXERCICIS (EIDES). Exercicis espirituals de sant Ignasi de Loiola. Una relectura del text (5)

Els títols d'aquesta col·lecció es poden descarregar d'internet a: www.cristianismeijusticia.net/eides

La Fundació Lluís Espinal envia gratuïtament els quaderns EIDES a tothom que ho sol·licita. Si voleu rebre'ls, demaneu-los a Cristianisme i Justícia.

Cristianisme i Justícia

Roger de Llúria 13 - 08010 Barcelona
93 317 23 38 - info@fespinal.com
www.cristianismeijusticia.net

cristianismeijusticia

cijusticia

fespinal89

www.cristianismeijusticia.net/eides